

Som el món. La població, els recursos i les activitats econòmiques



UN	Idees inicials.....	8
DOS	Notícies sobre la població	12
TRES	Més notícies de desigualtats. Les estadístiques. Fem un guió de treball	16
QUATRE	Densitat i ordres de magnitud.....	20
CINC	El món i la seua població	26
SIS	Prou o massa.....	32
SET	Les migracions: a la recerca del paradís perdut	38
VUIT	Benvinguts? Els temps han canviat.....	44
NOU	El control del creixement natural.....	50
DEU	Les polítiques demogràfiques. Recapitulació	54

INTRODUCCIÓ

Sobre l'horitzó sembla que se cernen negres nuvolots. No és estrany trobar afirmacions més o menys dramàtiques sobre l'enorme creixement de la població, com ara si la Terra podrà suportar tanta **població** i, en cas negatiu, quines conseqüències tindrà per a la humanitat, per al medi ambient, per a la pau, etc. Paral·lelament apareixen notícies predient que la fam —que actualment ja afecta molts grups humans— s'estendrà cada vegada a un nombre major de persones, les quals, al seu torn, es veuran obligades a emigrar a altres països, on llevaran els llocs de treball als oriünds del país i portaran fam i malalties. Fins i tot, les pel·lícules, per exemple el principi del *Cinqué Element* o *Mad Max*, ens mostren un món ombríu, amb gent que habita enormes ciutats inhumanes, dominades per les màquines, brutes, plenes de gom a gom amb gent de diversa procedència, sense valors que seguir ni el menor indici del que coneixem com a cultura. Què trobem de cert en aquestes previsions? Intentarem esbrinar-ho! No és fàcil, cal reconèixer-ho, però en tot cas cal abordar el tema amb rigor. Qualsevol anàlisi que no estiga fonamentat en la realitat o ignore les estadístiques, l'única cosa que farà serà confondre'ns, a nosaltres i als altres.

D'altra banda, tots hem sentit notícies sobre els i les **emigrants**. Les actituds al voltant d'aquest fenomen són variades i —cal reconèixer-ho— sovint generen odi, repudi i algunes vegades actituds violentes. Afortunadament, encara són casos aïllats. Tanmateix, a alguns països com França o Àustria aquestes actituds han servit per a acostar al poder grups marcadament xenòfobs i racistes. No fa gaire, un règim —el nazi—, amb aquestes actituds convertides en pràctica política, va provocar la massacre de la població jueva i, a més d'altres causes, va conduir el món a la Segona Guerra Mundial amb tot l'horror de morts i de destrucció que va provocar. No és un tema, doncs, per a tractar-lo de forma superficial, sense arguments.

Així doncs, estudiarem en profunditat la població a diferents àrees i països del món, en la seua ocupació laboral, si emigren o acullen a gent d'altres llocs; ens fixarem en com viuen, per què emigren i on. Per a fer-ho utilitzarem algunes de les estadístiques que elaboren organismes internacionals com l'ONU o, nacionals com el **Cens del 2001**, informació cartogràfica i econòmica, perquè les activitats econòmiques i la població estan molt relacionades; però també trobaràs documents de notícies als periòdics, entrevistes i relats perquè pugues acostar-te millor a l'aspecte humà de la població.

A



UN

IDEES INICIALS

Iniciarem l'estudi de la població humana al món. Desitgem conèixer quanta població hi ha, els problemes que hi té i la manera de solucionar-los. Però abans, hem de tenir clar quines són les coses que sabem i les que cal estudiar per a poder explicar com és la població que viu a diferents llocs del planeta. Començarem amb unes preguntes senzilles que ens acosten al tema, sobre les quals segur que tens idees, opinions o imatges que hem d'organitzar i conèixer. Aquesta és una metodologia que emprarem actualment molt les empreses, per exemple les de publicitat. És el que s'anomena un pluja d'idees. D'aquesta manera comencen moltes reunions de treball.

A través dels mitjans de comunicació, com la premsa, la ràdio, la televisió, les revistes, i modernament a través d'internet, sovint rebem informacions sobre la població i els seus problemes. No sempre són exactes o encertades. Moltes vegades, es transmet excessiva informació. D'altres, la informació és parcial i no reflecteix el fons, les causes dels esdeveniments que s'exposen i, per tant, confonen la gent. A la figura 1 tens un exemple.

1. Per què creus que és diferent la importància dels desocupats a Xina i a l'estat espanyol si, en ambdós casos, la quantitat de desocupats pot ser la mateixa? Quin valor tenen els números en aquest cas?

2. Quines altres coses caldria conèixer per a saber com és la vida d'un desocupat a Xina i a l'estat espanyol?.

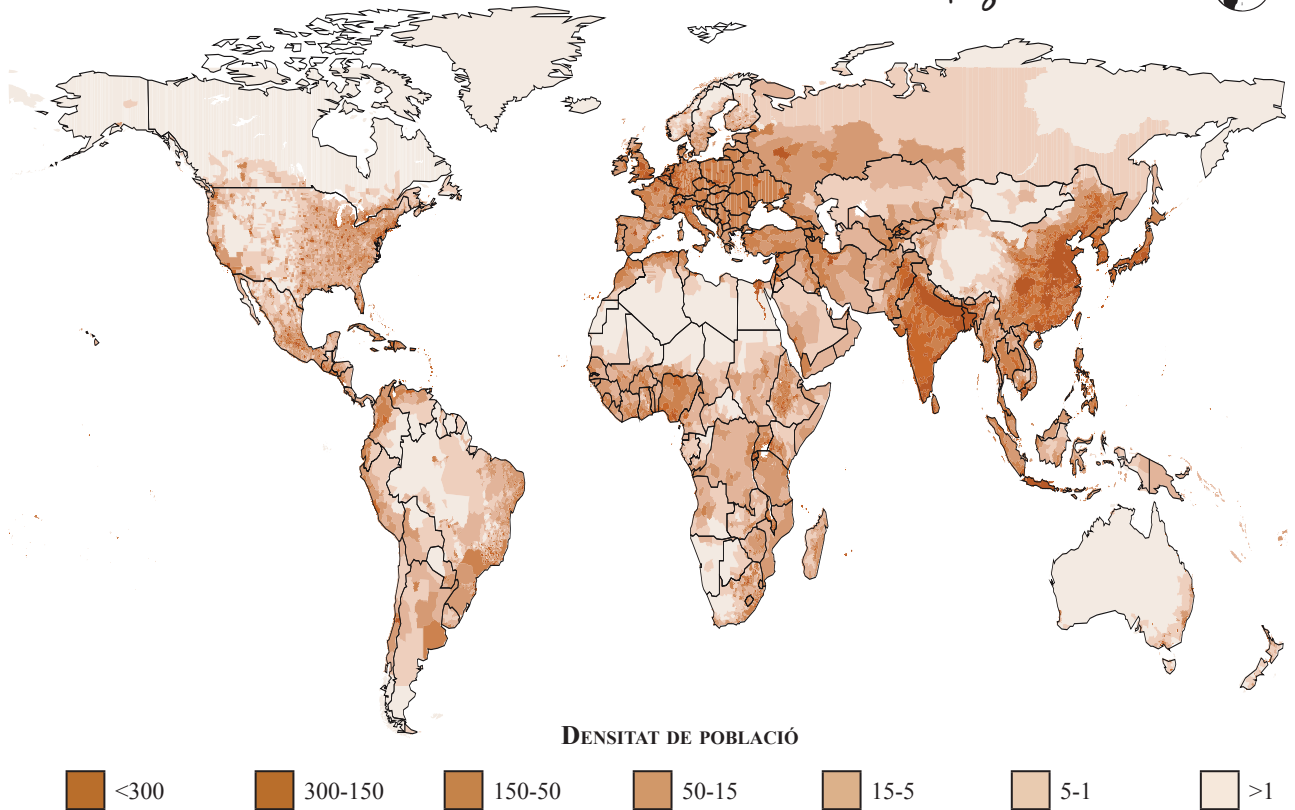


Quadre 1.
La població mundial

REGIONS	2004	2025	2050	REGIONS	2004	2025	2050
ÀFRICA	885	1.323	1.941	OCEANIA	33	41	47
Nord	191	265	324	ÀSIA	3.875	4.778	5.385
Oest	263	410	633	Oest	209	302	395
Est	270	415	632	Centre-sud	1.587	2.068	2.547
Centre	107	182	303	Sudest	548	698	800
Sud	53	51	49	Est	1.531	1.709	1.643
AMÈRICA	876	1.071	1.235	EUROPA	728	722	668
Nord	326	386	457	Nord	96	102	103
Centre	146	189	224	Oest	185	190	184
Carib	39	46	52	Est	299	281	243
Sud	365	450	502	Sud	149	149	138
Món desenvolupat	1.206	1.257	1.257	Món subdesenvolupat	5.190	6.677	8.019
MÓN	6.396	7.934	9.276				

Population Reference Bureau 2004.

Figura 2



3. Observa el quadre 1 i la figura 2. Descriu com està distribuïda la població en el món. Hi ha algunes regions o continents més poblats que uns altres? Realitza una gràfica de barres per a comparar la població de 2004, 2025 i 2050.

4. Per què creus que la població no es distribueix homogèniament sobre la superfície terrestre? Llig el document 1.

Document 1



L'espai que ocupem

Si tenim en compte que el 80% de la població mundial viu sobre el 15% de les terres emergides, serà fàcil deduir la desigualtat i la discontinuïtat en l'ocupació de l'espai terrestre. Aquesta desigualtat es dona tant a nivell mundial com estatal i regional.

A escala mundial, cal, en primer lloc, distingir l'ecúmene de l'**anecúmene**.

S'utilitza el terme ecúmene per a designar l'espai terrestre apropiat per a la vida permanent de

col·lectivitats humanes, per oposició a l'anecúmene o zones inhabitables.

La delimitació absoluta de l'ecúmene es fa cada vegada més difícil, gràcies a la possibilitat tècnica de crear microclimes artificials. Deixant al marge aquestes excepcions, podem intentar la delimitació de l'anecúmene.

P. GOUROU i L. PAPY,
Compendio de Geografia General.



Nenets a la zona siberiana.

5. Llig els documents 2 i 3. Qualsevol lloc és bo per a viure? Hi ha llocs que són deserts de població absoluts? Quina part del planeta seria l'anecúmene?

6. A partir de la informació dels documents 2 i 3, fes una llista amb els inconvenients que presenten aquests llocs per a viure. Quines solucions han donat al document 3?

Document 2



Els Danakil

El viatger ix del port de *Djibuti*, a l'oceà Índic, i dirigint-se terra endins travessa quilòmetres i quilòmetres de planures de sal, solcades d'una infinitat de clavills oberts pel calor del sol. Molt de tant en



tant, poden veure's alguns homes separant grans blocs de sal amb llargs pals de fusta.

La severitat i monotonia del **desert** només s'interromp a l'oasi d'*Aussa* [...] al voltant del qual, s'estén un interminable desert arenós. En aquesta regió, una de les més inhòspites que l'home coneix, viuen els nòmades de pell negra, coneguts amb el nom de **danakil** o afar.

Els danakil viuen en aldees, que són un grup de tendes col·locades, aparentment sense ordre, enmig del desert [...] Recorren les terres ermes en xicotets grups, a la recerca d'alguna mala herba que els proporcione pastures per a les seues cabres i camells, ja que la llet dels seus ramats és el principal aliment.

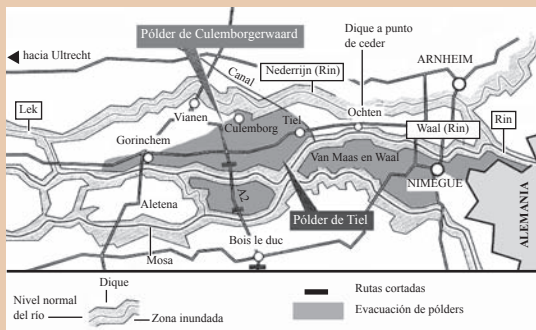
I. M. LEWIS. *Danakil, Djibuti, Los pueblos de la Tierra.*

Document 3



Holanda: Un país per l'aigua i contra l'aigua

Comparant els mapes d'**Holanda** del s. XVI i les imatges captades per satèl·lit, veiem com la mà de l'home ha transformat un país on quasi dos terços de la seua superfície està sota el nivell del mar.



Holanda és un delta on conflueixen els rius *Mosa*, *Escalda*, *Rhin* i el seu afluent *Valon*. Des de 500 anys aC, els habitants van començar a alçar barreres per a augmentar i defensar les seues terres. Aquestes barreres eren elevacions denominades **terpen**, que els permetien establir-se per damunt del nivell del mar. Al s. XIII ja abastaven dos metres d'alçada. Al s. XVII van començar a dessecar els terrenys fangosos a l'interior, els **polders**, amb molins de drenatge disposats de forma escalonada en fileres. Açò va afavorir l'augment de la població i de terres de cultiu.

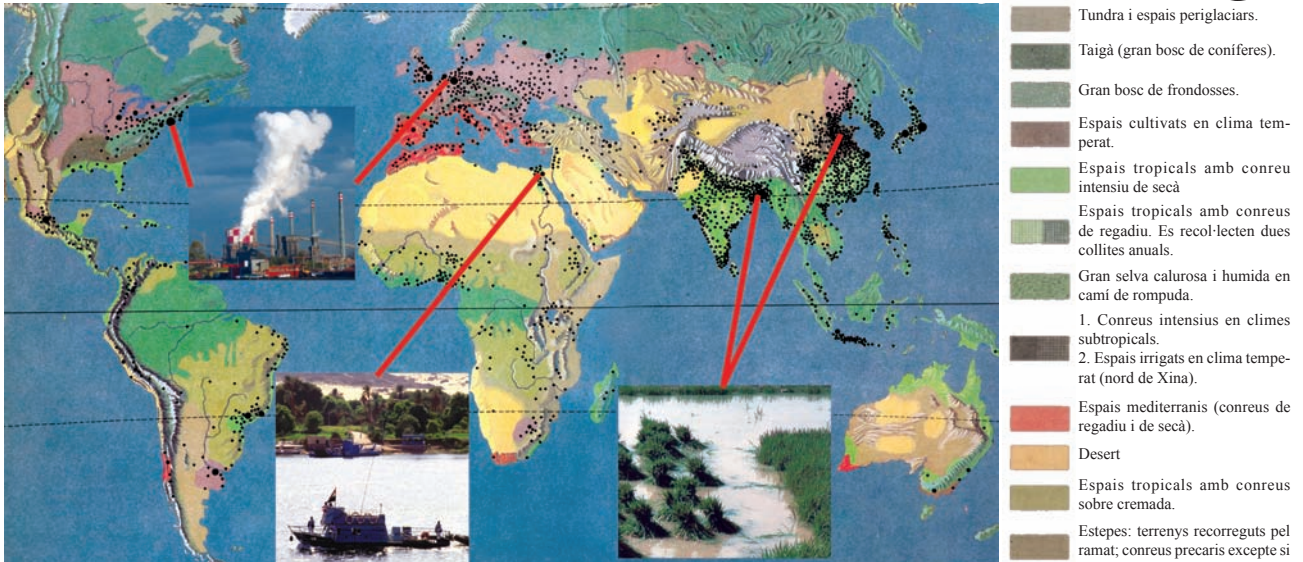
Avui, els dics marítims i fluvials sumen 2.500 km, i el sòl ferm abraça 42.000 km². Si els dics es trencaren, l'aigua inundaria els **polders** negant poblacions i terrenys de cultiu.

Reelaborat a partir de: *El País*, 1995.

7. Observa la figura 4. Per què la gent ha elegit cadascun d'aquests llocs per a viure? Quina activitat s'exerceix a cada lloc? Comprova si hi ha correspondència entre densitat de població i clima. Realitza un quadre com el següent.

LLOC	ACTIVITAT	CLIMA	HABITABILITAT
Arrossar xinès	Agricultura	Monzònic	Bona

Figura 4 



Aquesta és una composició on apareixen imatges representatives de llocs on es concentra la població al nostre planeta sobre un mapa on es representen algunes característiques del medi físic de la zona.

No sempre la població ha viscut al mateix lloc. Llig amb atenció la notícia del document 4, que apareix sovint a la premsa i observa la figura 5.

8. A un mapamundi polític, localitza i posa el nom dels països d'origen de les persones del document 4 i representa amb fletxes el trajecte que han realitzat des del seu lloc d'origen a Espanya. Intenta donar una explicació d'aquests moviments.

Figura 5 



Document 4

El 75% dels repatriats enguany són marroquins

Dels 12.155 **estrangers sense papers** que el Ministeri de l'Interior va enviar als països d'origen en els set primers mesos de 2002, 8.220 eren de nacionalitat marroquina. Els segueixen els nigerians

(996), els romanesos (561), els colombians (344), els algerians (293) i els equatorians (203). Aquesta xifra engloba els **expulsats** i els **retornats**.

El País, 17 de juliol del 2002.



9. Com és el lloc on vivim nosaltres? És bo per a viure? Per què? És a dir, quines activitats productives hi ha, com és el clima i el relleu?

DEU

LES POLÍTIQUES DEMOGRÀFIQUES. RECAPITULACIÓ

Hem arribat a l'última activitat de la unitat sobre la població. Et mostrarem alguns documents que se centren en les discussions pràctiques i teòriques que hi ha hagut i encara hi ha sobre aquest tema, perquè extragues, amb l'ajuda del teu professor o professora, més conclusions. En primer lloc, et presentarem una sèrie de mesures preses per diferents països per a controlar el creixement de la població; s'anomenen **polítiques demogràfiques**. En segon lloc, la difusió que aquestes tenen actualment sobre diferents països. A continuació et mostrarem un document teòric perquè pugues comprovar que aquestes discussions vénen de lluny. Finalment, volem que en tragues conclusions.

Document 40 

Alguns exemples

Encara que el desenvolupament econòmic té relació amb el descens de la natalitat, no és l'element fonamental. “L'experiència ha demostrat que el lliure accés a l'ús d'anticonceptius i una direcció política ferma per a convèncer la població són les forces impulsores del control de la natalitat” segons Gary Merritt, de l'Agència de Desenvolupament Internacional. Fins i tot les dones que viuen en la misèria controlen, en molts casos, la seua vida reproductiva quan tenen accés a bons programes de **planificació familiar**. A **Bangla Desh**, per exemple, la fecunditat ha descendit de set fills per dona en 1975 a uns cinc en l'actualitat, i tres de cada deu dones utilitzen anticonceptius, però el país és encara terriblement pobre, i les dones, en gran part sense instrucció, no han aconseguit avantatges socials o econòmics reals.

Índia: Quasi la meitat de les parelles usen mètodes anticonceptius. Els fills/es per dona han passat de 5'3 en 1981 a 3'9 en 1991.

Indonèsia: Sona una alarma en la posta del sol per a recordar a totes les dones que es prenguen la píndola. L'última proposta del govern consisteix a impedir l'accés a les ocupacions públiques a les persones que tinguen més de dos fills. Els fills/es per dona han passat de 4'6 en 1980 a 3 en 1992.

Filipines: L'Església Catòlica s'oposa a la planificació familiar. Els fills/es per dona han passat de 5 en 1980 a 4'1 en 1991.

Mèxic: Hi ha un 53 % de parelles que usen anticonceptius. Els culebrons s'utilitzen per a remarcar les virtuts de la planificació familiar. Els fills/es per dona 3'8.

Blanco y negro, 25 d'abril de 1993.

Document 41



A càrrec de la Hisenda espanyola

Les **mares treballadores** cobraran des de febrer una paga de 100 euros. Les treballadores amb fills menors de tres anys cobraran, previsiblement des de febrer pròxim, la “paga” de cent euros que els abonarà Hisenda mensualment, segons el calendari provisional de l’Agència Tributària (AEAT), com ha avançat el director general d’aquest departament, Salvador Ruiz Gallud.

Durant una roda de premsa, on també va intervenir el director de Gestió Tributària de l’AEAT,

Alberto Monreal Lasheras, Ruiz Gallud va insistir en “les facilitats” que s’oferiran a totes les beneficiàries per al cobrament d’aquesta “paga”, que podran sol·licitar per mitjà d’impresos, per telèfon, Internet o des del mateix moment de la inscripció del fill al Registre Civil. Els abonaments es realitzaran previsiblement a partir de febrer, va assegurar Monreal Lasheras, ja que les primeres sol·licituds es rebran al gener.

10 de desembre del 2002.

63. Agrupa els diferents països que restringeixen la natalitat. Quin tipus de països són? Creus que són necessàries aquestes polítiques a aquests països? Creus que seran realment efectives? Per què? Creus que milloren les condicions de vida de la població? Compara aquestes mesures amb el cas espanyol. Què es proposa en aquest cas? Seran efectives les ajudes per a canviar el rumb de la baixa natalitat? Podrien donar-se altres solucions?

Document 42



Algunes realitats

Segons l’ONU, centenars de milions de dones continuen patint les conseqüències de la violència sexista, els embarassos no desitjats, els avortaments insegurs i la mala salut. Al món, hi ha 130 milions de xiquets que no van a l’escola, i d’ells, dos terços són xiquetes. Els estudis coincideixen amb el fet que l’**educació de les xiquetes** és un factor fonamental per a retardar el naixement del primer fill i reduir el nombre de fills per dona, a més de **millorar la salut** d’aquestes. L’informe reconeix que l’ús d’anticonceptius ha crescut al Tercer Món –aquesta és de fet, una de les principals causes de la reducció del ritme de creixement de la població mundial–, però la situació és encara molt insatisfactòria: 350 milions de dones no tenen accés a cap mètode anticonceptiu modern. Conseqüentment es produeixen 175 milions d’embarassos no desitjats anualment al món.

El País, 23 de setembre de 1999.

Cuadro 18. Anticoncepció en alguns països

PAÍS	%*
Brasil	70
Paraguai	48
Perú	50
Benin	7
Burkina Faso	9
Costa d'Ivori	7
Ghana	19
Kenya	32
Mali	6
Nigèria	8
Tanzània	17
Zàmbia	23
Canadà	75
Suïssa	82
Espanya	81
Itàlia	60
Mèxic	67

* Percentatge de dones que usen algun mètode anticonceptiu modern.
Population Reference Bureau 2004.

64. A partir de la informació del quadre 18 i del document 42, fixa't en quins països hi ha major o menor control de la natalitat. De quin continent són? Comprova les taxes de natalitat d'alguns d'aquests països. Segons el document de l'ONU, què caldria millorar per a reduir la natalitat? Comparteixes aquesta opinió? Explica per què.

Document 43



El mite de la superpoblació: d'on ve? què hi ha al darrere?

Els controladors ens han venut el control de població com quelcom necessari i urgent... Ens han fet creure que som massa al món i que els països, especialment els més pobres, han d'imposar dràstiques polítiques de reducció de la taxa de natalitat o, molt prompte, tots morirem per falta de recursos o perquè, sent massa, contaminarem el nostre planeta fins a fer-lo invivable. Realment és necessari el control natal? Ens estem quedant sense aliments? Ens estem quedant sense espai? Les nacions pobres són pobres perquè tenen molta gent? Ací tenim algunes respostes als mites de la superpoblació.

El Naixement d'un Mite

El Mite del control poblacional va ser creat per l'economista anglès Robert Thomas Malthus (1766-1834). Segons les seues projeccions, al final del quart període (que Malthus assenyala com 1898), la població arribaria a 112 milions, tan sols hi haurien recursos per a 35 i quedarien 77 milions d'éssers totalment privats d'aliments. I què va passar? Doncs... qualsevol sap que el país de Malthus —no un sinó quasi dos segles després— compta amb poc menys de 58 milions d'habitants i supera en 32 punts el nivell mínim de necessitats calòriques per *capita*.

Desmentir Mite per Mite

“S'acaben els recursos”. Institucions com la Conferència de les Nacions Unides per a la Conservació dels Recursos va arribar a predir que, l'any 1975, s'haurien esgotat les reserves de plom, crom, zinc i coure del món. Els aliments i altres recursos naturals, l'any 1980, no aconseguirien per a satisfer les demandes del món sencer i el poc que quedaria es vendria a preus exorbitants.

La Veritat: Els metalls no escassegen i es venen més barats que en 1968 o 1975.

Actualment, a nivell mundial, s'alimenta a més població que fa 20 anys i els aliments, generalment baixen de preu. Està demostrat que la fam no és

producte de la falta d'aliments o l'excés de població, sinó de pèssimes polítiques governamentals o la injusta distribució de la riquesa.

“Ens quedarem sense espai físic perquè som molts”

La Veritat: Si ajuntarem tota la població del món en una ciutat com Nova York, amb una raonable zona industrial, àrees verdes, oficines i residències, la ciutat amb tota la població del món entraria completa a l'estat nord-americà de Texas i s'alimentaria amb un terreny cultivat equivalent a l'Índia. La resta del planeta estaria totalment buit!

“Els països pobres són pobres perquè tenen massa població”

La Veritat: La no relació entre població i riquesa d'una nació és demostrable empíricament, si mirem un mapa: nacions “superpoblades” com Taiwan, Japó, Corea, tenen una densitat poblacional entre 150 i 200 vegades major que la de Somàlia, i l'ingrés per *capita* és entre 200 i 500 vegades superior.

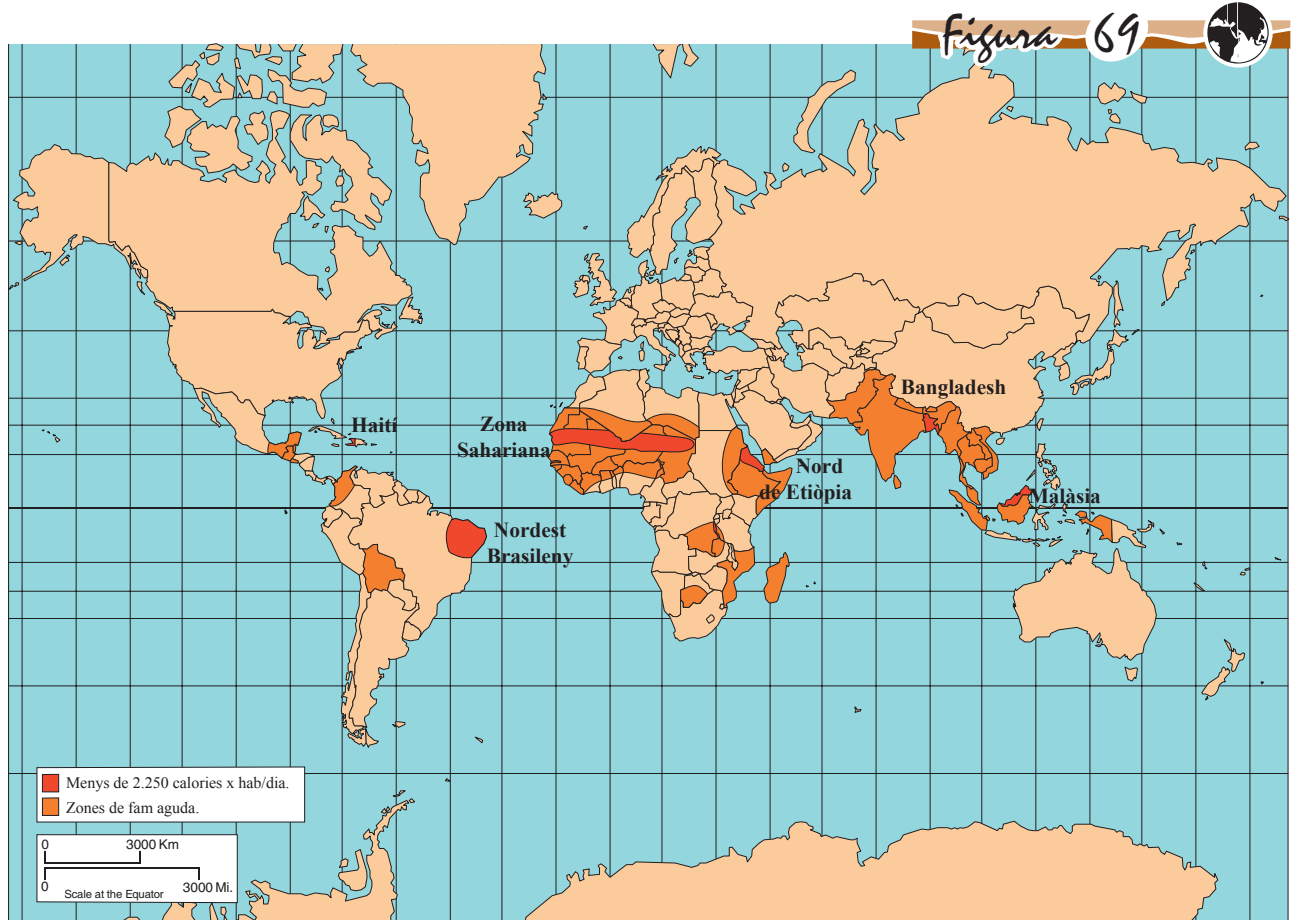
“Les nacions pobres necessiten reduir la seua població, almenys temporalment, per a eixir del subdesenvolupament, perquè ‘una coca es reparteix millor entre menys convidats a la taula’”.

La Veritat: Les estadístiques demostren que, encara que fóra necessari controlar la població, açò és impossible. La conducta reproductiva dels éssers humans no és controlable.

Tot país necessita una taxa de reposició mínima d'entre el 2.2% i el 2.3% de creixement poblacional, amb l'objectiu d'evitar que la població vella siga superior a la població jove. Una taxa de reposició major al 2.3% no implica cap problema, però sí el contrari: un nombre menor de joves estarà mantenint una població cada vegada major de vells, la qual cosa ja ocorre a Europa.

La **conclusió** és que, actualment, Hispanoamèrica NO necessita reduir la seua taxa poblacional; en cas contrari, estaria hipotecant el seu futur.

Revista ARBIL, 2002.



Distribució de la fam al món.

65. Amb la lectura dels documents anteriors, pots conèixer les dues postures principals respecte al creixement de la població. Expressa amb les teues paraules, de forma resumida, aquestes postures. Compara el mapa de la figura 69 sobre la distribució de la fam al món amb el de la densitat de població. Comprova les paraules de l'últim document. Són les zones de major densitat les que més fam pateixen? Quina de les dues postures creus que s'ajusta més a la realitat? Explica amb detall per què ho penses.

R 66. Espanya és el país amb la menor taxa de natalitat del món. S'ha convocat un concurs escolar per a aportar idees que permeten corregir aqueixa dada demogràfica, ja que suposarà, com saps, una pèrdua de població activa en el futur. Presenta la teua proposta. Hauràs de tenir en compte dades reals de la població del nostre país (taxa natalitat, mortalitat, migració, població activa, població en grups d'edats...).

Figura 70 

Thomas R. Malthus va ser un pioner en l'estudi del futur de la població, s'hi mostrava pessimista. El seu argument, explicat al llibre «Assaig sobre la població», escrit en 1781, indicava que la població creixia a un ritme geomètric, mentre que els recursos creixien aritmèticament, tal com es reflecteix a aquests exemples:

Augment de la població:

1, 2, 4, 8, 16, 32, 64

Augment dels recursos:

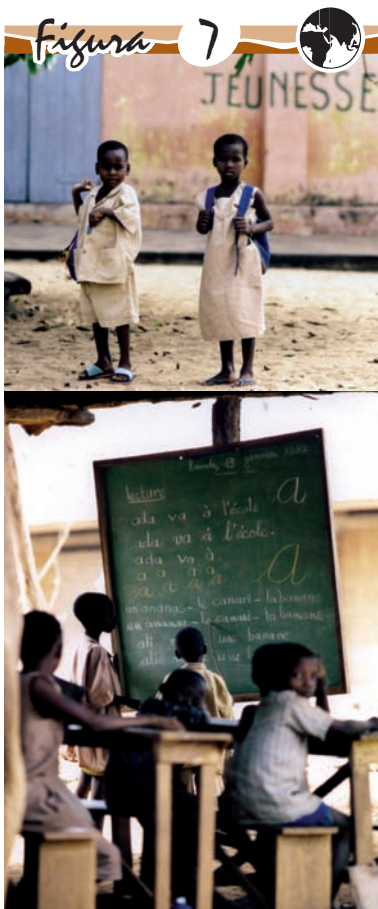
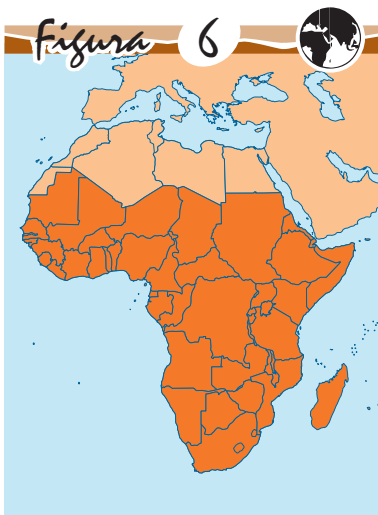
1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

DOS

NOTÍCIES SOBRE LA POBLACIÓ

LES DESIGUALTATS I LA POBRESA

Com acabem de veure, la població es reparteix desigualment pel món i, a més, moltes vegades ha de desplaçar-se d'un lloc a un altre per a viure. Ara, en aquesta activitat i en la següent, ens centrarem en els grups humans i els països que ocupen. En aquest sentit, analitzarem les diferències i semblances que hi trobem, i dins d'aquestes, els problemes que tenen, pel que fa a determinats aspectes **demogràfics i socioeconòmics**.

Document 5 

Cada vegada més gent és pobre

Fa més de 20 anys que va sonar l'alarma a propòsit de la taxa de **creixement demogràfic** d'Àfrica. Durant molt de temps, es va percebre com una amenaça a llarg termini, però en l'actualitat la seua urgència no admet dubte. L'advertència és clara: encara que la pressió demogràfica és un fenomen d'abast mundial, les taxes extremadament elevades de l'**Àfrica subsahariana** no amenacen només la supervivència econòmica d'aquest continent, sinó la pau i la tranquil·litat de les nacions riques.

Segons les dades que va publicar el Fons de les Nacions Unides per a les Activitats en matèria de Població (FNUAP), la població africana, que és avui de 647,5 milions de persones, arribarà fins els 1.581 el 2025.

Hi ha una estreta relació entre l'augment de la població i la disminució dels ingressos per habitant. El fort creixement demogràfic ha significat a Àfrica una baixada mitjana dels ingressos per habitant del 0,88% entre els anys 1986 i 1990, i del 0,9 % en 1991. Així doncs, encara que el **PNB** ha crescut globalment un 2,3 % en 1991, el nombre de persones que viuen per sota els límits de la pobresa ha augmentat considerablement en el conjunt del continent: més de 300 milions de persones segons el FNUAP, fet que representa una proporció extremadament elevada de la població. Fins i tot, el que es pitjor encara, la **desocupació** ha augmentat de forma alarmant com a conseqüència dels programes que els governs africans han posat en pràctica.

Reelaborat a partir de: *Mans Unides* núm. 108.

10. Quins problemes presenta la notícia que apareix al document 5? Per què creus que és tan gran l'augment de la població en aquests països? Actualitza les dades amb la informació del quadre 1.

Document 6



L'envelliment de la població mundial

L'envelliment avança a **grans passos** i afecta ja a països en vies de desenvolupament. En l'any 2000 la població major de seixanta anys era de 606 milions i s'arribarà a en el 2050 a 1.800 milions, el que suposa que un 20% de la població mundial tindrà una edat per sobre dels 60 anys.

Espanya ha experimentat el procés d'envelliment més ràpid, el percentatge de persones de més de 60 anys arribarà a ésser del 43% i, en conseqüència, aquest país serà un dels que comptarà amb més població envellida. La **baixa natalitat** i l'**augment de l'esperança de vida** són dos factors que han conduït a aquesta situació.

Ja està en marxa el procés d'envelliment de la població en les **zones rurals**: es preveu que per a 2025 es duplicarà la quantitat de persones d'edat en les zones rurals d'Àfrica, Àsia i Amèrica Llatina. En les zones rurals hi ha més dones d'edat que homes. L'envelliment de la població tindrà conseqüències per a la producció agrícola, la seguretat alimentària, els serveis de salut, els mercats laborals i el propi desenvolupament, afectarà a l'organització social i els models de producció. Cal generar oportunitats valuoses per a realitzar un canvi positiu, com modificar les estructures socioeconòmiques rurals i adoptar altres noves que fomentin el **desenvolupament sostenible**. Les persones d'edat poden aportar habilitats i experiència al mercat laboral, la vida pública i la família. Els avanços tecnològics i les noves formes d'organitzar la societat poden aprofitar-se per a augmentar la participació dels ancians en el treball i fer canvis socioeconòmics en les zones rurals, es poden preveure reduccions tributàries i donar suport especial a les dones. És totalment viable que els aspectes negatius es convertisquen en positius si s'ofereix l'assistència i les oportunitats adequades. "Devem ser plenament conscients que mentre els països desenvolupats es van enriquir abans d'envellir, els països en desenvolupament envelliran abans d'enriquir-se" (Gro Harlem Brundtand, directora General de la OMS).

Segona Assemblea Mundial sobre l'envelliment,
Madrid, 8 a 12 d'abril de 2002, ONU.

11. Quin problema presenta la notícia del document 6? Busca les causes i les solucions possibles.

Definim com a creixement natural o vegetatiu de la població la diferència entre el nombre de naixements i el de defuncions que hi ha en un lloc.

$$\text{Creixement Natural} = \text{Naixements} - \text{Defuncions}$$

12. Observa el quadre 2. Localitza les comarques que se citen en el mapa de la Comunitat Valenciana. Quines són d'interior i quines de litoral? Calcula el creixement natural o vegetatiu de les comarques.

Quadre 2. Evolució recent de natalitat i mortalitat

Comarques	1999	
	Naixements	Defuncions
Els Ports	26	101
Alt Maestrat	52	119
L'Alcalatén	125	202
Racó d'Ademuz	24	46
Foia de Bunyol	288	335
Vall de Cofrents	73	155
Canal de Navarrés	107	217
L'Horta Nord	1.682	1.517
L'Horta Sud	1.355	1.151
Plana Baixa	1.624	1.577
Baix Segura	2.131	1.939
Comarques	2001	
	Naixements	Defuncions
Els Ports	19	94
Alt Maestrat	43	123
L'Alcalatén	116	184
Racó d'Ademuz	116	184
Foia de Bunyol	321	349
Vall de Cofrents	69	128
Canal de Navarrés	106	211
L'Horta Nord	1.875	1.452
L'Horta Sud	1.437	1.115
Plana Baixa	1.731	1.517
Baix Segura	2.567	2.118

Les últimes dades de l'INE apunten que tres comarques de l'interior de la Com. Valenciana registren per primera vegada un increment de la població: *l'Alcalatén* amb un augment del 3'6%, *Alt Palància* amb un 1'6% i *la Plana de Requena-Utiel* amb un 1'6%. L'últim cens de l'INE també assenyalava que tres comarques de l'interior es converteixen en receptors de població immigrant (*l'Alcalatén*, *la Foia de Bunyol* i *Alt Palància*). Per primera vegada un canvi de tendència en la relació interior-litoral que des de fa 150 anys és favorable a les àrees costaneres. Aquest canvi es tradueix en un increment de població, de l'activitat industrial, del creixement urbanístic i l'augment de la renda en les comarques de l'interior.

Treballem la diversitat

13. Relacionat amb aquest tema, et proposem un exercici senzill que reflectirà el que ocorre a la teua pròpia família. En cada cas, indica el lloc de procedència (població i comunitat autònoma, i l'estat si és diferent de l'espanyol).

JO (lloc de procedència:)

Nombre de germans: Edats:

Mare:

Pare:

Edat actual:

Edat actual:

Nombre de germans que eren:

Nombre de germans que eren:

Iaio

Iaia

Iaio

Iaia

Edat

Edat

Edat

Edat

Germans

Ger.

Ger.

Ger.

Besiaio

Besiaia

Besiaio

Besiaia

Besiaio

Besiaia

Besiaio

Besiaia

Edat

Edat

Edat

Edat

Edat

Edat

Edat

Edat

Ger.

Ger.

Ger.

Ger.

Ger.

Ger.

Ger.

Ger.

També podem trobar altres problemes relacionats amb la població, com els que apareixen al document 7 i a les figures 8, 9, 10 i 11.



Als països desenvolupats, la població vella tendeix a ser cada vegada més nombrosa.



És freqüent trobar, tant en països desenvolupats com subdesenvolupats, gent demanant unes monedes per a subsistir.

Document 7



Els xiquets del carrer

Uns quaranta milions de xiquets de tot el món passen la major part del dia fora de casa, sovint treballant. La majoria manté contacte amb la seua família, però hi ha milions que viuen al carrer.

Per què viuen al carrer?

Vegem les respostes en una enquesta realitzada entre els xiquets dels carrers de *Maputo*, Moçambic.

Fam i misèria a casa	27 %
Maltractaments a casa	27 %
No tenen res a fer	27 %
La família els envia	9 %
La família els abandona	9 %
Atrets per altres xiquets	1 %

Què fan al carrer?

Molts xiquets de la ciutat treballen i, al mateix temps, van a l'escola una part del dia. A *Asunción*, Paraguai, es va realitzar una enquesta sobre les principals ocupacions:

Venda de periòdics	27 %
Enllustrador	24 %
Venda d'aliments	33 %
Netejadors de parabrisa	6 %
Neteja i vigilància d'automòbils	9 %
Altres	1 %

Alguns xiquets de la ciutat treballen també a les fàbriques, a vegades en condicions molt dures. I, tant als països rics com als pobres, estan exposats al perill de la prostitució.

Correo de la UNESCO.

Figura 10



Venedor de castanyes. A molts països, sobretot subdesenvolupats, es realitzen treballs poc remunerats. Són les anomenades subocupacions.

Figura 11



La vivenda precària -xaboles, favelas- són un fenomen freqüent als països del Tercer Món. També es troben a les perifèries de les ciutats de països desenvolupats.



14. Localitza els topònims que apareixen al text. Elabora un gràfic amb la informació del document 7. Redacta un informe per a llegir a tota la classe sobre les condicions de vida d'aquests xiquets. Compara la seua situació amb la del teu entorn.

TRES

MÉS NOTÍCIES DE DESIGUALTATS.

LES ESTADÍSTIQUES. FEM UN GUIÓ DE TREBALL

Fins ara, hem treballat preferentment amb notícies de premsa o revistes. Ara, treballarem amb dades que ens aporten alguns organismes internacionals, com l'ONU, el Banc Mundial, etc. Per mitjà d'aquestes dades, acabarem de perfilar la nostra informació sobre les desigualtats al món. També llegirem una nota de premsa on es veu clarament que, dins dels propis països, hi ha fortes bosses de pobresa.



15. Observa atentament els indicadors del quadre 3. Representa en dos gràfics l'evolució de la taxa de mortalitat infantil i l'esperança de vida en néixer. Classifica els països segons siguin desenvolupats o subdesenvolupats i investiga el seu Índex de Desenvolupament Humà (IDH).

Quadre 3.

Esperança de vida en néixer i taxa de mortalitat infantil

PAÍS	ESPERANÇA DE VIDA (ANYS)		TAXA DE MORTALITAT INFANTIL (XIQUETS MORTS PER 1.000 NASCUTS VIUS)	
	1995-2000	2000-2005	1995-2000	2000-2005
EL MARROC	66,6	68,7	52,2	42,1
ALEMANYA	77,3	78,2	5,0	4,6
ESPANYA	78,1	78,8	5,7	5,3
CUBA	75,7	76,4	7,5	7,3
BANGLA DESH	58,1	60,7	78,8	67,0
GUATEMALA	64,0	65,6	46,0	41,2
AFGANISTAN	42,5	43,2	164,7	161,3

Quadre 4.

Distribució de la població als sectors productius i població rural/urbana. 2003

PAÍS	PRIMARI %	SECUNDARI %	TERCIARI %	RURAL %	URBANA %
NIGERIA	36,6	7,5	55,8	54	36
EUA	2,6	23,0	74,2	21	79
ALEMANYA	2,6	31,9	65,5	12	88
R. UNIT	1,3	24,2	74,3	11	89
BRASIL	20,6	20,0	59,4	19	81
CANADÀ	3,4	22,4	74,2	21	79
IRAN	23,0	30,7	46,3	33	67
TURQUIA	33,2	23,8	43,0	41	59
INDIA	57,0	17,0	26,0	72	28
ESPANYA	5,5	30,7	63,8	24	76

El estado del mundo, 2005. Akal.

16. Localitza al quadre 4 els tres països que presenten:

- major ocupació al sector serveis
- menor ocupació al sector serveis
- major proporció de població rural
- major proporció de població urbana.

Fins ara, hem observat que hi ha diferències entre uns països i d'altres, sobretot entre països desenvolupats i països subdesenvolupats, pel que fa a certes característiques demogràfiques i economicosocials. Però també entre els països desenvolupats trobem aquestes diferències. El document 8, que et presentem a continuació, et permetrà aprofundir en aquestes característiques de la població.

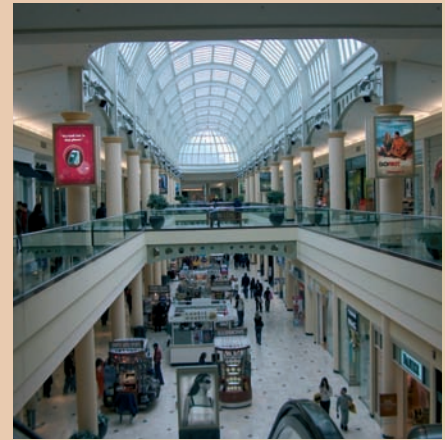
Document 8



Els marginats de la prosperitat

La **pobresa** quasi no es veu als Estats Units. S'oculta en remotes **àrees rurals** o s'amaga a la vista de tots en cascs urbans degradats, on només s'encreuen camí del **mall**, els grans centres comercials. Però n'existeix. Més de 32 milions de nordamericans, el 12% de la població, viuen per sota del nivell de pobresa en un país que porta 10 anys de bonança econòmica ininterrompuda. Els **marginats de la prosperitat** també ho han sigut en la campanya electoral. Ni Bush ni Gore han prestat molta atenció a aquesta franja de la societat que ni vota ni consumeix. "Ací un pot esdevenir en pobre amb molta facilitat. La gent viu molt endeutada comprant coses que no pot permetre's. S'arriben a gastar el 70% dels seus sous en hipoteques. Quan es queden sense treball no poden afrontar la situació".

I. PIQUER, *Haverhill*. *El País Digital*, 31 d'Octubre del 2000.



17. Quina importància política tenen els marginats i els pobres als EUA? Creus que el fet que un país com els EUA siga el més ric del món, ajuda a eliminar la pobresa? Per què?

Ara realitzarem un guió de treball sobre quins són els aspectes que podem estudiar i per a què servirà estudiar aquests problemes.

Saps que els **censos** són els documents que arregen la informació sobre la població d'un determinat territori i algunes de les seues característiques. A Espanya es realitzen cada deu anys, en els anys que acaben en 1. L'últim que es va realitzar va ser l'any 2001. Aquests censos els realitza l'**INE** (Institut Nacional d'Estadística), que té una pàgina WEB (www.ine.es) on es pot consultar una bona quantitat d'informació. A més, tenim les dades que ens subministra el **Registre Civil**, on queden enregistrats els matrimonis, els naixements i les defuncions de la població. Saps que els espanyols disposem d'un **Llibre de Família** on apareixen enregistrades aquestes dades. També els ajuntaments realitzen cada any una revisió de la quantitat de població. Són els anomenats **padrons municipals**.

Figura 13



www.ine.es

Figura 14



Cuestionario de vivienda

Qüestionari de vivenda

RECUERDE/RECORDE:

- **Use bolígrafo azul o negro** (nunca lápiz)
Use bolígraf blau o negre (mai llapis)
- En las preguntas con varias opciones, señale con un aspa ☒ la elegida. Si se equivoca, táchela completamente ✂ y marque la opción correcta. En les preguntes amb diverses opcions, assenyalale amb una ic ☒ l'elegida. Si s'equivoca, ratlle-la completament ✂ i marque l'opció correcta.
- Escriba con letras MAYUSCULAS y sin acentos, por ejemplo:
Escriba amb lletres MAJUSCULES i sense accents, per exemple:

G A N D I A

1 ¿Desde qué año residen en esta vivienda?

Si no llegaron todos a la vez, refiérase al primero que lo hizo

Des de quin any residix en esta vivenda?

Si no arribaren tots alhora, faça constar el primer que ho va fer

Desde/Des de

2 Régimen de tenencia de la vivienda

- En propiedad por compra, totalmente pagada
En propietat per compra, totalment pagada
- En propiedad por compra, con pagos pendientes (hipotecas...)
En propietat per compra, amb pagaments pendents (hipoteques...)
- En propiedad por herencia o donación
En propietat per herència o donació
- En alquiler/En lloguer
- Cedida gratis o a bajo precio por otro hogar, la empresa...
Cedida gratis o a baix preu per una altra llar, l'empresa...
- Otra forma/Una altra forma

4 Instalaciones de la vivienda/Instal·lacions de la vivenda

Refrigeración (aire acondicionado, aparatos móviles...; NO ventiladores)

SI NO

Refrigeració (aire condicionat, aparells mòbils...; NO ventiladors)

Calefacción

SI, colectiva

SI, individual

NO tiene instalación de calefacción pero sí algún aparato que permite calentar alguna habitación (ejemplo: radiadores eléctricos)

NO té instal·lació de calefacció però sí algun aparell que permet calfar alguna habitació (exemple: radiadors elèctrics)

NO tiene calefacción (pase a 6)
NO té calefacció (passe a 6)

5 Combustible usado en la calefacción

- Gas (butano, propano, gas natural...)
Gas (butà, propà, gas natural...)
- Electricidad/Electricitat
- Petróleo o derivados (gasoil, fueloil, gasolina...)
Petròli o derivats (gasoil, fueloil, gasolina...)
- Carbón o derivados
Carbó o derivats
- Madera/Llenya
- Otros combustibles
Altres combustibles

6 ¿Cuántas habitaciones tiene la vivienda?

Quantes habitacions té la vivenda?

Figura 15



Datos padronales

RECUERDE: Conteste en las casillas en blanco
RECORDE: Conteste en les caselles en blanc

1113

NO olvide firmar en el recuadro de abajo
NO oblide firmar en el quadro de mes avall

<p>Nombre Nom</p> <p>Persona</p> <p>1</p>	<p>1º Apellido 1r Cognom</p>	<p>2º Apellido 2n Cognom</p>	<p>Fecha de nacimiento Data de naixement:</p> <p>dia/mes/año/año</p>
<p>Indique donde está empadronado en la actualidad: Indique on està empadronat en l'actualitat:</p> <p>Provincia</p> <p>Municipio (o país) Municipi (o país)</p>	<p>Lugar de nacimiento, Provincia Lloc de naixement, Província</p> <p>Municipio (o país) Municipi (o país)</p>	<p>Tipo de documento de identidad: Tipus de document d'identitat:</p> <p><input type="checkbox"/> DNI <input type="checkbox"/> Pasaporte <input type="checkbox"/> Tarjeta de residencia</p> <p>Numero</p> <p>Letra Lletra</p>	<p>Sexo/Sexe: <input type="checkbox"/> Hombre/Home <input type="checkbox"/> Mujer/Dona</p> <p>Título escolar o académico/Títol escolar o acadèmic Busque el código en la tabla de abajo y anótelo aquí Busque el codi en la taula de més avall i anote'l aquí</p> <p>Pais de nacionalidad <input type="checkbox"/> España <input type="checkbox"/> Otro país País de nacionalitat <input type="checkbox"/> Espanya <input type="checkbox"/> Un altre país</p>

Questionaris del Cens.

18. A partir del model que es va emprar en el cens de l'any 2001 i de tot el que hem vist fins ara, realitza un guió de treball. Utilitza com a model una fitxa semblant a la que et mostrem.

PROBLEMA	CAUSA	IMPORTÀNCIA PRÀCTICA DEL SEU ESTUDI	ASPECTE	FONT ON ES POT ESTUDIAR
Molta pobresa	Desigual repartiment dels recursos	Aconseguir una major igualtat al món	Demogràfic i econòmic	Estadístiques ONU, FAO

R 19. Per a ajudar-te a sintetitzar tota la informació que ha aparegut fins al moment, potser et siga útil llegir el document 9 que apareix a continuació. Pertany a una revista de divulgació geogràfica. És un editorial on es descriuen els temes que aborden en aquest número de la revista. Alguns ja han aparegut als apartats UN, DOS i TRES; d'altres són nous i completen, doncs, la informació.

Document 9



Problemes demogràfics

Cada deu segons, la població del món augmenta en 27 persones. Amb sort, aquestes 27 persones tindran prou menjar per a alimentar-se, aigua potable per a beure i cases dignes on viure. Seran agricultors, mestres, venedors, editors de revistes.

Si tot va bé, arribaran a **vells**. També talaran boscos per a l'agricultura i la construcció de vivendes, generaran enormes quantitats d'aigües residuals i contaminaran els rius amb abocaments de fertilitzants. I ací està el repte: **equilibrar el creixement de la població amb la biodiversitat del planeta**.

Els nostres reportatges sobre el mil·lenni continuen aquest mes amb una sèrie d'articles sobre població. El primer aborda el tema de la **migració humana**. Des de temps antics, la gent

s'ha allunyat del seu lloc d'origen, creuant un pont de terra entre Àsia i Amèrica del Nord, embarcant-se a Europa en naus de fusta rumb a l'oest, o desplaçant-se per les vastes selves, deserts i muntanyes d'Àfrica. Allà on han anat, les dones, com a cuidadores i criadores tradicionals dels xiquets, han assumit la seua part en les dificultats. *A Mujeres y población* explorem la **condició de la dona** com un factor fonamental en els temes demogràfics. Finalment, està la qüestió d'**alimentar** els 5.900 milions* de persones que avui viuen a la Terra i als milers de milions més que aquesta haurà de suportar en dècades posteriors.

B. ALLEN. *National Geographic*. Octubre de 1998.

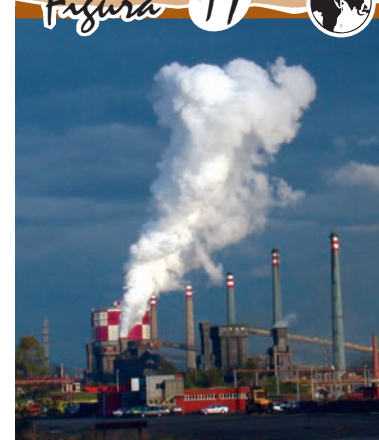
* 6.427.373.304 (28 de febrer de 2005).

Figura 16



Contaminació fluvial.

Figura 17



Contaminació atmosfèrica.

Quadre 5. La població i superfície d'alguns països

País	Població 2003	Superfície Km ²
Argentina	38.428.000	2.780.400
Alemanya	82.476.000	357.476
Espanya	41.060.000	505.990
França	60.144.000	551.500



Argentina.



Europa.

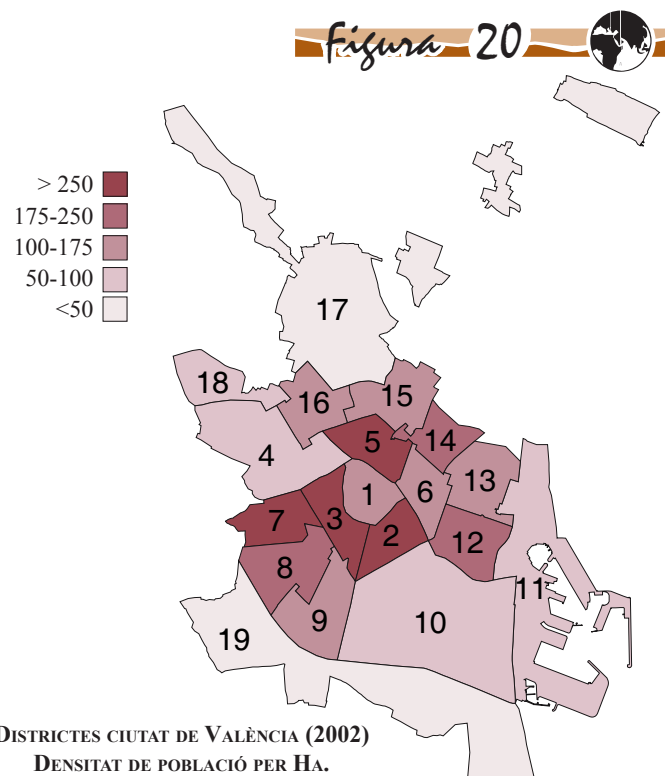
QUATRE

DENSITAT I ORDRES DE MAGNITUD

Com has pogut observar a la figura 2, la distribució de la població al món és molt desigual. En alguns llocs hi ha molta població i podríem dir que tenen major densitat, en altres, en canvi, no viu molta gent i diríem que hi ha poca densitat. Estem parlant correctament? Ens aproximarem al concepte de **densitat de població**, aplicant-lo a diferents espais i ho esbrinarem.

20. A continuació et proposem un senzill exercici: construir un mapa de punts. En el quadre lateral tens la seva població i superfície. Calcula les densitats d'aquests estats. Has d'omplir-los de punts uniformement, a raó d'un punt per cada 3 milions d'habitants. On hi ha major densitat de punts, és a dir, on estan més junts o pròxims? Com definiries doncs el concepte densitat de població?

Ens hem aproximat ja al concepte de **densitat de població = habitants / unitat de superfície**. Ara bé, aquesta no sempre s'expressa amb les mateixes unitats. Si te n'adones, la superfície de la figura 20 s'expressa en Has. (1 km² = 100 Has.) i a la figura 21 en km².



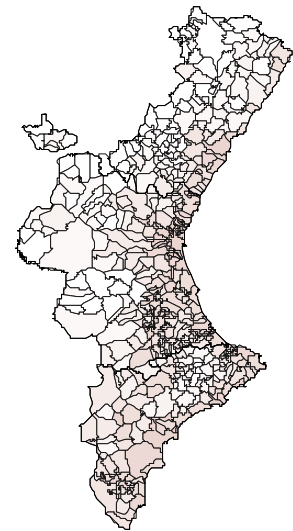
21. Quines altres mesures de superfície coneixes? Per exemple, si volgueres saber el nombre de persones que hi ha en una manifestació que es va concentrar a la plaça del teu poble o la quantitat de gent que va acudir a un concert a un camp de futbol, quines mesures de superfície empraries?

22. A continuació, ens plantejarem per què pot canviar la densitat d'unes zones a d'altres. Per a esbrinar-ho, et proposem la construcció d'una taula com la que apareix a continuació. Hauràs de marcar-hi amb una creu la casella corresponent, segons facen augmentar o disminuir la densitat o siguen indiferents.

Hauràs intuït que la densitat de població pot variar depenent de l'escala amb què treballem. No és igual si considerem un estat, una comunitat autònoma, una comarca, un municipi, una ciutat o un barri. Perquè ho entengues millor, realitzarem uns quants exercicis.

23. Observa al mapa 20 y el quadre 6 de les densitats per districte les diferències que hi apareixen. Quins districtes estan més poblats i quins tenen major densitat?

Figura 21



Densitat del País Valencià en 2001.

FACTORS	AUGMENTA	REDUEIX	INDIFERENT
La població treballa en la indústria			
Molts treballadors són agricultors			
El clima és moderat			
El clima és desèrtic			
Té costa			
És una zona elevada i abrupta			
Hi ha forta emigració			
Arriben molts immigrants			
Les taxes de natalitat són altes			
Les taxes de mortalitat són altes			
Hi ha abundància de rius			
Hi ha abundància de boscos			
Els censos són poc fiables			
El sistema polític es democràtic			

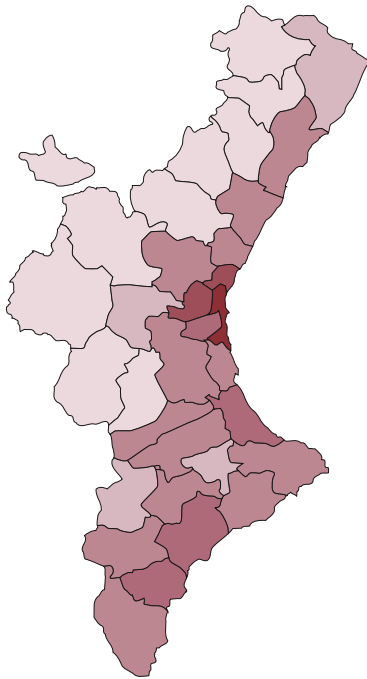
Cuadro 6.
Població i densitat per Districte (2002)

	Superfície	Habitants	Densitat
València	9.972	764.010	76,6
1. Ciutat Vella	158	24.478	154,9
2. L'Eixample	165	44.231	268,1
3. Extramurs	191	49.731	260,4
4. Campanar	520	29.620	57,0
5. La Saïdia	183	48.797	266,7
6. El Pla del Real	157	30.953	197,2
7. L'Olivereta	191	48.336	253,1
8. Patraix	283	57.733	204,0
9. Jesús	291	50.545	173,7
10. Quatre Carreres	1.006	70.837	70,4
11. Pobles Marítims	623	58.884	94,5
12. Camins al Grau	222	55.046	248,0
13. Algirós	295	41.388	140,3
14. Benimaclet	160	30.427	190,2
15. Rascanya	259	44.020	170,0
16. Benicalap	373	40.104	107,5
17. Pobles del Nord	1.346	6.528	4,8
18. Pobles de l'Oest	206	12.669	61,5
19. Pobles del Sud	3.343	19.683	5,9

Nota: Les dades de superfície no inclouen l'Albufera

*Padrons Municipals d'Habitants.
Oficina d'Estadística. Ajuntament de València.*

Figura 22



Densitat del País Valencià en 2002.

24. Localitza a la figura 22 la comarca de *València ciutat*.

Ens interessa conèixer quins són els factors o causes que influeixen en la densitat dins de València. Per a saber-ho, a continuació t'ofereixo una fotografia aèria de València (figura 35) i una sèrie de fotografies d'alguns barris d'aquesta ciutat (figures 23-32). Observa-les i intenta esbrinar per què cada districte o barri té més o menys densitat. Són els mateixos factors que hem vist a l'exercici 22?

Figura 23



Districte 1, *Centre Històric*.

Figura 24



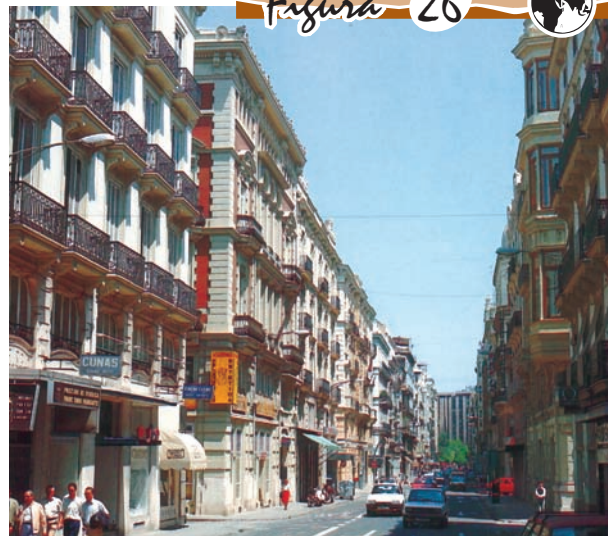
Districtes 2 i 3, *Eixample*.

Figura 25



Contrast morfològic entre el *Centre Històric*, districte 1 y, al fons, *La Saïdia*, districte 5.

Figura 26



Carrer La Pau, fruit de la remodelació del centre a causa de la desamortització.



Districte 14, Blasco Ibáñez.



Districte 6, zona Mestalla, carrer Arts Gràfiques.



Fira de mostres a la zona de Benimàmet, districte 18.



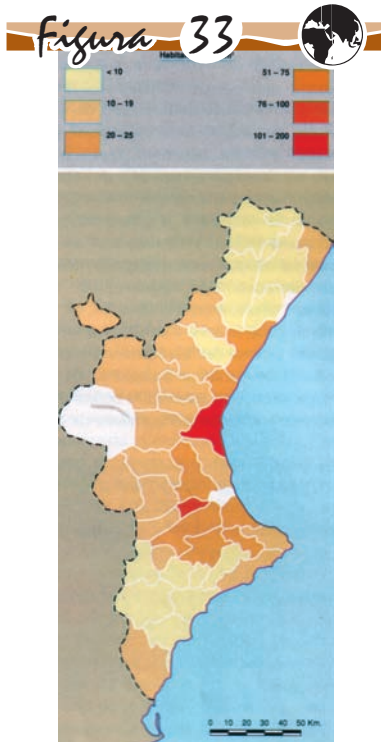
Districte 11, Malvarosa, antic barri de pescadors.



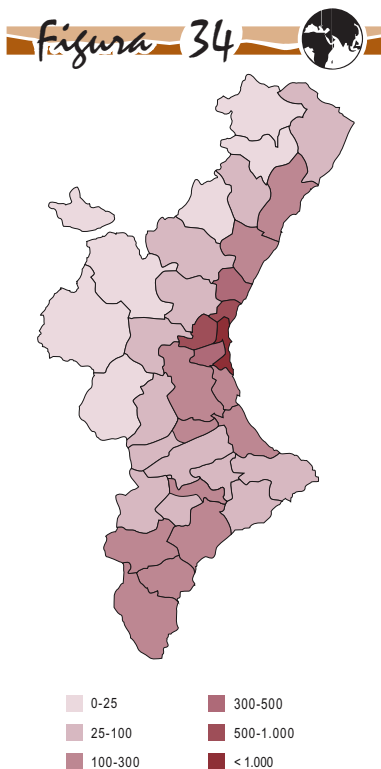
Casa modernista popular al barri del Cabanyal, districte 11.



La Punta, districte 19.



Mapa Densitat País Valencià 1510.



Mapa Densitat País Valencià 1960.

Finalment, cal preguntar-se si la densitat de població sempre ha sigut la mateixa i, en definitiva, si els factors que anteriorment hem vist sempre han influït de la mateixa manera (repassa el text del quadre 2). Per a comprovar-ho et proposem el següent exercici.

25. Observa els mapes de les figures 33 i 34. Són uns mapes on es reflecteix la densitat de població de les comarques del País Valencià en 1510 i 1960. Compara'ls i indica els canvis que observes en la densitat comarcal. Sempre han sigut les costeres les més poblades? Hi ha comarques de l'interior que tenien més densitat de població que algunes de la costa i ara en tenen poca? Quines? Per què creus que s'han produït aquests canvis?

Per a veure si has entès correctament tots els conceptes que hem vist farem un exercici pràctic.

Treballem la diversitat

26. Començarem aplicant el concepte a un barri. Per això, et proposem la següent activitat. Suposem que volem planificar un barri de tres hectàrees de superfície total. Hem de distribuir la superfície d'ús residencial per a un total de 100 vivendes de 100 m² cadascuna. Quant d'espai ocuparan?

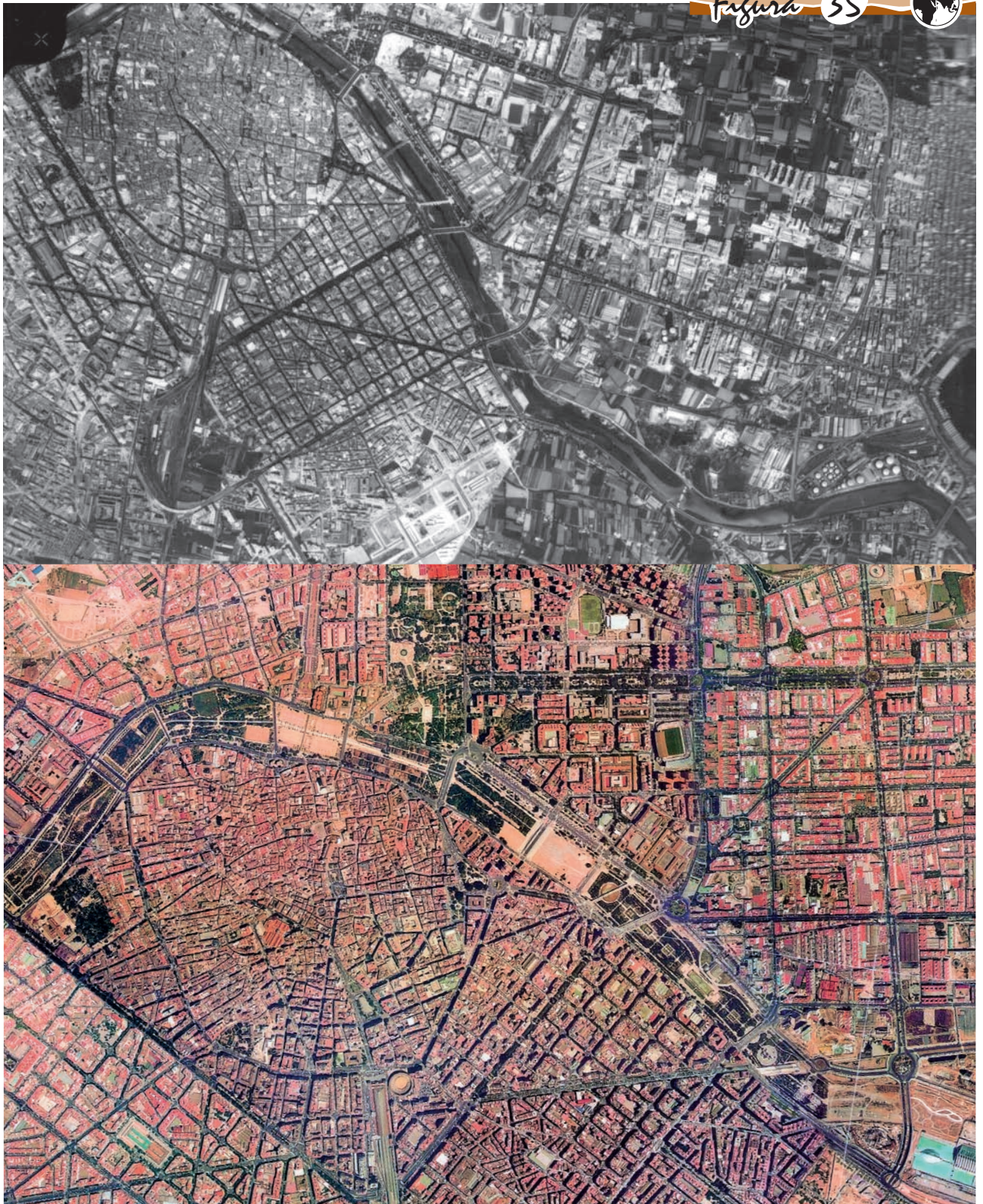
- Si construïm 25 blocs de 4 altures.
- Si construïm 10 blocs de 10 altures cada un.
- Si construïm 100 vivendes unifamiliars.

Realitza un esquema gràfic.

Quina solució ocupa més i menys superfície al plànol? Què ocorre si estímem una ocupació de 4 persones per vivenda i dividim aquest total d'habitants (400) per a cadascun dels casos? Quin tipus de disseny triaries? Per a què destinaries la superfície restant? Compara les solucions amb les figures 23-32.

Fes un croquis amb les diferents solucions. Utilitza paper milimetrat o quadriculat i dóna un valor de superfície a cada quadre.

Figura 35



Vista aèria de València. Anys 1970 i 1995.

CINC

EL MÓN I LA SEUA POBLACIÓ

EN SOM MOLTS I CADA VEGADA EN SEREM MÉS

Les dues afirmacions del títol es poden convertir en dues preguntes molt importants i difícils de contestar. Començarem per la primera. Fins ara, ens hem aproximat al concepte de densitat i hem realitzat un exercici pràctic amb un barri. Aquest concepte ens serà molt útil per a poder contestar-les. Per això, intentarem aplicar-lo a altres unitats de magnitud que fan referència a territoris més grans: comunitats autònomes, estats, món.

Quadre 7.

La població a Espanya 2004

	Extensió en Km ²	Població
TOTAL NACIONAL	505.990	43.197.684
Andalusia	87.268	7.687.518
Aragó	47.650	1.249.584
Astúries (Principat d')	10.565	1.073.761
Illes Balears	5.014	955.045
Canàries	7.242	1.915.540
Cantàbria	5.289	554.704
Castella i Lleó	94.193	2.490.910
Castella-La Manxa	79.230	1.848.881
Catalunya	31.930	6.813.319
Comunitat Valenciana	79.230	4.543.304
Extremadura	41.602	1.075.286
Galícia	29.434	2.750.905
Madrid (Comunitat de)	7.995	5.804.829
Múrcia (Regió de)	11.317	1.294.094
Navarra (Ctat. Foral)	10.421	584.734
País Basc	7.261	2.115.279
La Rioja	5.037	293.553
Ceuta	16	74.054
Melilla	16	68.016

INE

27. Aplicarem el mateix concepte a comunitats autònomes; així, una forma fàcil de comparar llocs del món és conèixer les densitats, ja que ens diuen si hi ha moltes persones i podem plantejar-nos els motius d'aquesta concentració. Per a fer-ho, hem de calcular aquest número relatiu que permet realitzar comparacions. Veurem el cas de les comunitats autònomes d'Espanya. Amb les dades del quadre 7, esbrina la densitat de cadascuna de les comunitats autònomes. Hi ha alguna informació que sobre o siga difícil de comparar?

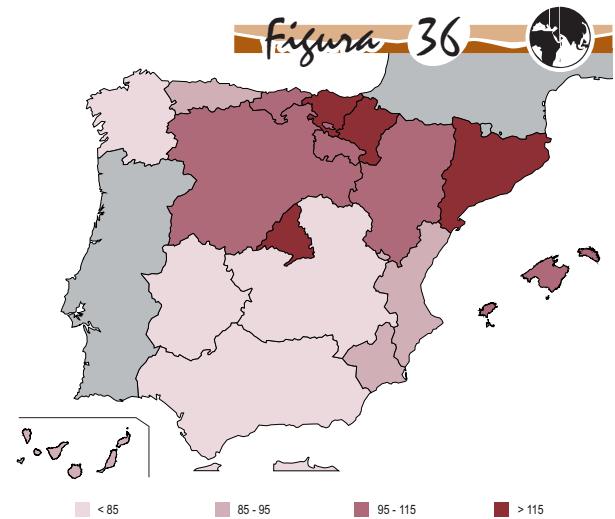
28. Amb la informació del quadre 7, elaborem un mapa, agrupant els resultats. A cada grup li assignarem una trama com les que apareixen als mapes anteriors. Observa que, a mesura que augmenta el valor de la densitat, augmenta la intensitat en la trama. És a dir, la trama és cada vegada més fosca. Faríem el mateix si es tractara de colors.

- Ordena de major a menor les densitats de les comunitats autònomes i fes quatre grups: de la primera a la quarta; de la cinquena a la vuitena; de la novena a la dotzena; de la tretzena a la dessetena, queden dades per col·locar?
- Ordenant les densitats de major a menor, calcula la mitja de densitats. Després, fes-ne dos grups: les que superen la mitja i les que no. Finalment, subdivideix cada grup en dues parts iguals.

Evolució del PIB “per càpita” d'Espanya entre 1999 i 2004

	1999	2004
Andalusia	74,65	77,22
Aragó	106,33	110,27
Astúries (Principat d')	85,28	86,35
Balears (Illes)	120,22	104,35
Canàries	94,71	87,02
Cantàbria	93,62	96,95
Castella i Lleó	92,96	95,65
Castella-La Manxa	81,49	81,96
Catalunya	120,00	117,99
Comunitat Valenciana	96,00	94,27
Extremadura	65,02	67,26
Galícia	80,53	80,68
Madrid (Comunitat de)	133,91	133,21
Múrcia (Regió de)	84,97	85,53
Navarra (Ctat. Foral de)	126,53	130,81
País Basc	123,44	126,66
Rioja (La)	113,19	113,28
Ceuta i Melilla	83,66	81,54
Espanya	100,00	100,00

El País, 8 d'abril de 2005



29. Ara relacionarem els resultats de les densitats amb les dades que es presenten al gràfic (figura 36) que reflecteix la distribució del PIB. Quines comunitats autònomes estarien per sobre de la mitjana europea? Què podríem argumentar?

- Que les més denses són les més riques.
- Que les menys denses són les menys riques.
- Que les menys denses són les més riques.
- No és possible relacionar densitat i riquesa.

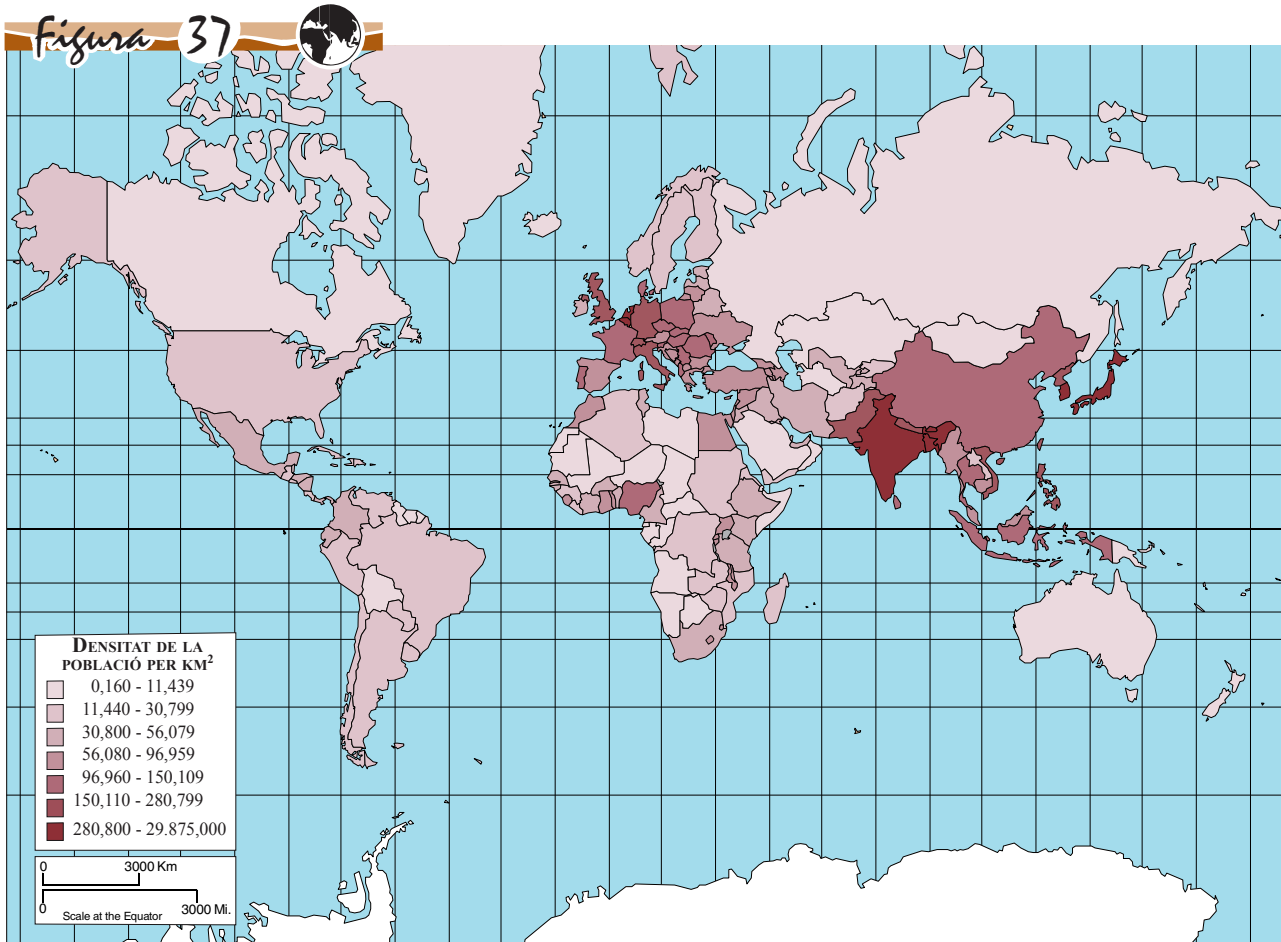
Una altra unitat política són els estats del món, els quals tenen unes fronteres definides. Aquestes unitats, que solen tenir una magnitud superior a la de les comunitats autònomes, posseeixen unes densitats diferents entre si. A continuació, et presentem un mapa amb les diferents densitats mundials de població (figura 37). Creus que els colors estan ben elegits d'acord amb el criteri anterior? Igual que a l'exercici anterior, diries que en el món “en som molts”?

30. Quines poden ser les raons d'aquesta distribució de densitats?

- Les indústries que posseeixen els estats més densos.
- La riquesa dels països més densos.
- La situació litoral.
- La situació a zones muntanyoses.
- La reduïda extensió de països més densos.
- L'existència de molts recursos als països més densos (quadre 9).

Quadre 8.

COMUNITATS AUTÒNOMES	ÍNDEX UE-25=100
Madrid (Comunitat de)	128
Navarra (C. Foral de)	121
País Basc	119
Balears (Illes)	115
Catalunya	113
Rioja (La)	108
Aragó	103
Espanya	95
Cantàbria	93
Comunitat Valenciana	91
Canàries	89
Castella i Lleó	89
Múrcia (Regió de)	83
Astúries (Principat d')	81
Ceuta i Melilla	81
Castella-la Manxa	77
Galícia	76
Andalusia	72
Extremadura	62



Mapa de densitat mundial.

Quadre 9.

PRINCIPALS PRODUCTORS MUNDIALS D'ALGUNES MATÈRIES PRIMES 2002											
ACER (%)		FERRO (%)		TITANI (%)		URANI (%)		COURE (%)		PLATA (%)	
Xina	20,1	Xina	21,4	Austràlia	38,6	Canadà	28,0	Xile	35,9	Perú	15,0
UE	17,4	Brasil	19,6	Sudàfrica	20,1	Austràlia	21,5	EUA	8,3	Mèxic	14,0
Japó	11,9	Austràlia	16,9	Canadà	18,2	Rússia	9,6	Indonèsia	7,3	Xina	11,0
EUA	10,0	Rússia	7,8	Noruega	9,1	Níger	9,0	Austràlia	6,4	Austràlia	10,3
Rússia	6,6	Índia	7,4	Ucrania	8,5	Kazajistan	8,5	Canadà	6,1	Xile	7,3
66,2 % prod. mundial		73,1 % prod. mundial		86,4 % prod. mundial		76,6 % prod. mundial		63,9 % prod. mundial		57,6 % prod. mundial	

El estado del mundo, Akal, 2005.

31. Ara ja podem contestar la pregunta que ens havíem plantejat al principi. Et proposem la lectura dels documents 10 i 11 per a fer-ho més fàcil.

Document 10



Creixement demogràfic

De tots els problemes que hem d'afrontar a mesura que s'acosta el nou mil·lenni, el més important és el creixement demogràfic. La població de la Terra, que era de 1.700 milions d'habitants en 1900, és ara de quasi 6.000 milions, i continua augmentant-ne. Però quan parle d'aquest tema, sempre algú em pregunta: "Com pot haver-hi un problema demogràfic quan hi ha tanta terra buida?" És una pregunta lògica.

W. LUTZ, *National Geographic*.

Document 11



La població i els recursos

Un principi bàsic i elemental consisteix en la necessitat que té qualsevol zona de la terra d'**equilibrar la població i els seus recursos**, dins d'un marc institucional que permeti la instal·lació adequada dels serveis socials necessaris.

Es considera que un territori es troba en el nivell "òptim de població" quan té el nombre ideal d'habitants tenint el màxim de benestar, el nivell cultural més alt o la major esperança de vida. Al contrari, la superpoblació porta, en paraules de Sauvy, a "grans masses a viure més i pitjor"; en aquest cas, un augment de la població superior a l'augment dels recursos origina un **empobriment**.

A. SAUVY, *¿Crecimiento cero?*

32. Estàs d'acord amb l'afirmació en negreta del document 10? Com pot haver-hi un problema demogràfic quan hi ha tanta terra buida?

Quin aspecte hem de tenir en compte per a parlar de superpoblació? Són els països més pobres aquells amb altes densitats de població i pocs recursos?, és a dir, tenen superpoblació? Utilitza la informació del quadre 9 per a respondre.



ELS 5 MÉS RICS DEL MÓN

Bill Gates

36.361 milions d'euros.
Estats Units.
Informàtica (Microsoft).

Sultà de Brunei

34.678 milions d'euros.
Brunei.
Petroli.

Família Walton

25.182 milions d'euros.
Estats Units.
Grans magatzems.

Warren E. Buffett

21.155 milions d'euros.
Estats Units.
Borsa.

Rei Fahd

18.270 milions d'euros.
Aràbia Saudita.
Petroli.

Figura 39

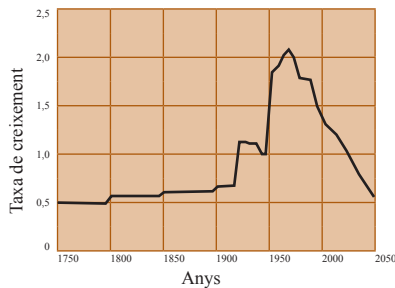


POBLACIÓ QUE VIU AMB MENYS
D'UN EURO AL DIA, 1990-2001.

PAÏSOS	%
Etiòpia, Nicaragua, Uganda	82
Mali	73
Nigèria	70
Rep. Centrafricana	67
Zàmbia	64
Burkina Faso, Níger	61
Gàmbia	59
Burundi	58
Serra Leona	57

Figura 40

TAXA MITJA DE CREIXEMENT DE LA POBLACIÓ MUNDIAL 1.750-2.050



Quadre 10.

Períodes de creixement demogràfic

A	B	C
1	1804	
2	1927	123
3	1960	
4	1974	
5	1987	
6	1999	
7	2012	
8	2026	
9	2043	
9,3	2050	

A: Milions d'habitants en milers.

B: Any en què es va aconseguir la quantitat A.

C: Anys que es va tardar a aconseguir altres mil milions.

Abordarem ara la segona afirmació del títol: “cada vegada en serem més”. També aquesta es pot convertir en pregunta. Per a contestar-la, necessitem conèixer el nombre de persones que han poblat la Terra al llarg de la història. Serà una dada que ens permetrà tenir una perspectiva. En segon lloc, és bàsic conèixer les **fonts demogràfiques** per a confirmar les dades de la història de la població o bé criticar-les. I llavors serà, finalment, quan puguem respondre aquestes qüestions projectant la població en el futur. Per a entrar en debat, et proposem la lectura del document 12.

Document 12

On creix la població?

El descens de les taxes de natalitat fa preveure la disminució de la població del Japó i d'Europa occidental. Com explica Eria Zwingle a “Dones i població”, les **taxes de natalitat** disminueixen a mesura que les dones van tenint accés a **mètodes anticonceptius, assistència sanitària, educació i oportunitats econòmiques**. A l'actualitat, el 98 % del creixement demogràfic té lloc a països en vies de desenvolupament, que és on aquestes ajudes són més difícils d'aconseguir.

33. La població augmenta a arreu del món? Quins factors fan disminuir la població en alguns països o zones? (vegent quadre 1).

És el moment de respondre a la pregunta que plantejàvem al principi d'aquesta pàgina, Quantes persones han poblat la Terra? Per a fer-ho et presentem una gràfica (figura 40) i el quadre estadístic 10.

34. Indica segons la gràfica, quins períodes es poden assenyalar i des de quin any a quin any arriben, pel que fa al ritme de creixement de la població.

Al quadre estadístic anterior, acaba de completar la tercera columna que indica la quantitat d'anys que es necessitaran per a augmentar la població mundial cada mil milions de persones.

35. Segons el que s'aprecia al gràfic, el ritme de creixement de la població, augmentarà o disminuirà en un futur? S'observa ja un canvi de tendència en la corba? Des de quan?

Però no tot el món creix de la mateixa manera. Observa el quadre 11 on apareix el creixement vegetatiu o natural de diversos països o àrees.

Quadre 11.

Deu països o àrees amb els ritmes més elevats i més baixos de creixement

2000-2005		2045-2050			
Estat o àrea	Ritme d'increment natural (percentatge)	Estat o àrea	Ritme d'increment natural (percentatge)		
A. AMB EL RITME MÉS ALT DE CREIXEMENT					
1.	Libèria	4,32	1.	Iemen	2,45
2.	Iemen	4,05	2.	Níger	2,38
3.	Níger	3,61	3.	Somàlia	2,20
4.	Somàlia	3,48	4.	Angola	2,11
5.	Territoris ocupats palestins	3,47	5.	Uganda	1,92
6.	Rep. Dem. del Congo	3,36	6.	Burkina Faso	1,88
7.	Uganda	3,34	7.	Libèria	1,88
8.	Mali	3,23	8.	Malí	1,84
9.	Angola	3,22	9.	Etiòpia	1,63
10.	Oman	3,19	10.	Burundi	1,61
B. AMB EL RITME MÉS BAIX DE CREIXEMENT					
1.	Ucraïna	-0,73	1.	Itàlia	-1,12
2.	Bulgària	-0,72	2.	Espanya	-1,04
3.	Federació Russa	-0,67	3.	Eslovènia	-0,97
4.	Letònia	-0,56	4.	Ucraïna	-0,93
5.	Bielorússia	-0,50	5.	Bòsnia i Herzegovina	-0,93
6.	Hongria	-0,46	6.	Suïssa	-0,93
7.	Estònia	-0,46	7.	Àustria	-0,90
8.	Alemanya	-0,26	8.	Bulgària	-0,87
9.	Suècia	-0,24	9.	Federació Russa	-0,87
10.	Lituània	-0,24	10.	Grècia	-0,82
MÓN		1,23	MÓN		0,47



36. Localitza a un mapamundi els països o àrees amb major i menor ritme de creixement demogràfic per al període 2000-2005 i assenyalala's utilitzant dos colors diferents, un de més fosc i un altre més clar respectivament. Després, fes el mateix per al període 2045-2050, però ara utilitza trames, una de més fosca i una altra més clara respectivament. Compara els dos períodes. Què pot fer aquesta població si no hi ha recursos al seu país?

Quadre 12.

Evolució de natalitat i mortalitat a França i Mèxic

França

ANY	NATALITAT	MORTALITAT
1941	12,5	16,2
1946	20,7	13,3
1950	20,5	12,7
1954	18,8	12
1960	18	11,3
1966	17,8	11
1970	16,7	10,6
1971	17,1	10,7
1972	16,9	10,6
1974	15,2	10,4
1976	13,6	10,5
1980	14	11
1990	14	9
2000	12'3	9'1
2002	11'9	9
2004	12'3	9

Mèxic

ANY	NATALITAT	MORTALITAT
1945	48	20
1950	45	15
1955	48	12
1960	48	10
1965	45	8
1970	42	6
1975	40	5
1980	36	5
1990	29	5
2000	23'1	5
2002	22'4	5
2004	21'4	4'7

SIS

PROU O MASSA

Fins ara, hem intentat contestar dues preguntes: n'èrem molts? i, en serem més? També hem intentat aproximar-nos al concepte de **superpoblació**. És un concepte molt relacionat amb el títol d'aquesta unitat. Si ho penses bé, realment el que importa és si en som o en serem prou o si, en canvi, en serem massa. És un matís que ens dóna la vertadera dimensió del problema de la població.

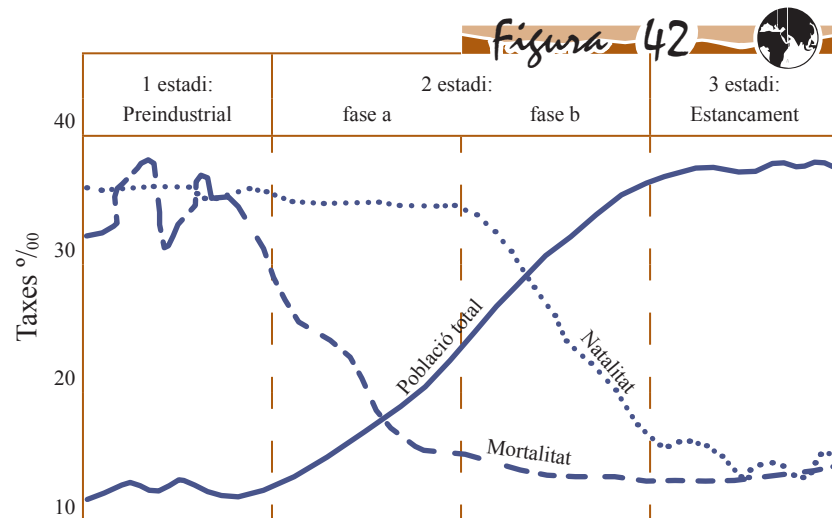
Per a començar a entendre el problema, cal saber com han canviat natalitat, mortalitat i creixement vegetatiu al llarg de l'evolució de la població. A l'apartat anterior ja n'hem realitzat algun exercici. Per a entendre el gràfic de la figura 42, has de conèixer unes simples equacions:

Creixement vegetatiu o natural = Naixements – Defuncions

Taxa de Natalitat = (Naixements · 1.000)/Població total

Taxa de Mortalitat = (Defuncions · 1.000)/Població total

Taxa de creixement vegetatiu = Taxa de Natalitat – Taxa de Mortalitat (Resultat en tants per mil).



Transició demogràfica. S'anomena transició demogràfica al canvi en el ritme de creixement de la població. A cada grup humà es produeix en un moment distint; per això el gràfic no té dates. Observa els tres estadis de la transició (1, 2 i 3); al primer i a l'últim, la natalitat supera lleument a la mortalitat i permet un creixement moderat de la població. Al segon estadi, hi ha dues fases: a la primera (a), observa com descendeix la mortalitat, mentre la natalitat es manté més o menys igual; a la segona fase (b), la natalitat descendeix, mentre la mortalitat hi és ja estable. És en aquesta fase on es produeix el màxim creixement de la població.

Ara bé, no tots els països es troben a la mateixa fase o estadi d'aquest fenomen que coneixem com a transició demogràfica.

37. Amb les dades que et proporcionem al quadre 12, construeix un gràfic lineal per a representar les taxes de natalitat, de mortalitat i el creixement vegetatiu, que hauràs de calcular (semblant al de la figura 42). Fes-ne un per país. Esbrina en quin estadi es troba cadascun dels països.

La situació en què es troben els diferents estats els ocasiona problemes, que després estudiarem. No obstant, hi ha alguns que afecten al conjunt del planeta, relacionats, en definitiva, amb la pregunta que encapçala aquest apartat, prou o massa?

A l'activitat 10, analitzarem amb més profunditat el tema, però ara et presentem el document 13 que pot resumir bé la polèmica.

Document 13



El creixement de la població i el medi ambient

(...) Actualment, el 98 % del creixement demogràfic es dona a països en vies de desenvolupament. No hi ha cap garantia que no es produïska una superpoblació les necessitats de la qual sobrepassen la capacitat del planeta per al subministrament d'aigua i d'aliments. A més, una reducció de la xifra global no resolndria tots els problemes de la població. A mesura que **ens fem més urbans i industrialitzats, consumim més recursos i contaminem més**. T R. Reid arriba a la conclusió que el principal problema no és la nostra capacitat per a produir aliments, sinó com es distribueixen. Hi ha un debat en curs. Els **optimistes** assenyalen que les innovacions tecnològiques sempre mantindran el subministrament d'aliments un pas per davant de la població. Els **pessimistes** adverteixen que no podem confiar que les solucions tecnològiques ens lliuren dels problemes demogràfics. D'altra banda, en canviar el medi ambient, la pròpia tecnologia agrícola contribueix a causar problemes, com la pèrdua de biodiversitat, que s'agreujaran a mesura que la població augmente.

W. LUTZ, *National Geographic*, Octubre de 1998.



38. On es produeix el major creixement demogràfic? Quins són els problemes que poden aparèixer segons els pessimistes? Què opinen els optimistes?

Sembla, doncs, que un dels majors responsables del creixement espectacular de la població, són els països del **Tercer Món**. Aquests provocarien amb el seu creixement desmesurat, no sols problemes al món, sinó també al seu propi desenvolupament. Però cal matisar aquesta afirmació? Llig el document 14, que ens parla d'un tòpic que sovint s'utilitza.

Document 14



És el creixement demogràfic responsable del subdesenvolupament?

Mentre que a un país desenvolupat l'augment de la població va ser considerat durant molt de temps com un fenomen favorable, estímul de la vida econòmica, l'espenta demogràfica dels països subdesenvolupats s'observa generalment com un procés desfavorable. Aquest creixement es qualifica amb freqüència d'excessiu, desmesurat, quan no es compara a un procés catastròfic, demencial. I açò per diverses raons. En definitiva, sembla que s'establisca la responsabilitat del subdesenvolupament en el fort creixement demogràfic i es basen en la idea que els països "subdesenvolupats" sofreixen un fenomen d'escassa producció. Ara bé, nombrosos fets proven que, al

contrari, en la majoria dels casos, es tracta d'una situació de superproducció respecte al que pot vendre's al mercat interior. Per exemple, molts empresaris exporten capitals o matèries primeres a l'estranger perquè dins del seu país, no podrien vendre la seua producció.

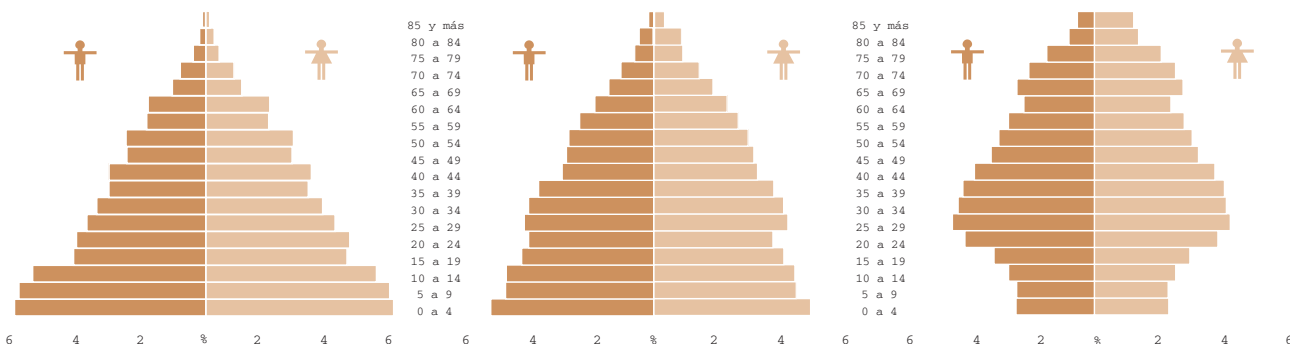
De fet, als països desenvolupats la disminució de l'auge demogràfic és més conseqüència del desenvolupament econòmic i social que la seua causa. Als països del Tercer Món, l'augment de la població no pot ser considerat com la causa principal del subdesenvolupament. Més prompte és una conseqüència de la situació econòmica i social.

Y. LACOSTE, *Geografía del subdesarrollo*.

Figura 43



EVOLUCIÓ DE LES PIRÀMIDES DE POBLACIÓ A ESPANYA (INE)



1900. La forma corresponia efectivament a una piràmide, com a conseqüència d'unes taxes elevades tant de natalitat com de mortalitat. L'esperança de vida tot just sobrepassava els 30 anys i la mortalitat infantil era molt alta.

1960. En aquest any, la disminució de la mortalitat a edats primerenques i mitjanes, l'efecte de la Guerra Civil i l'alta natalitat d'aquests anys havien donat una forma més acampanada a la piràmide. A partir dels 60 anys, la major supervivència de la dona ja es deixava notar clarament.

2001. La piràmide té forma de pera, sent la base cada vegada més estreta (menys naixements) i la part de dalt més ampla (major esperança de vida). Com a conseqüència del lleuger avanç de la natalitat en els últims anys, s'aprecia que el col·lectiu de 0 a 4 anys és una mica major que el següent (5 a 9 anys).

39. El creixement demogràfic sempre s'ha considerat perjudicial per al desenvolupament? Cita'n un exemple. Per què penses que ara sí es considera que n'és un obstacle per als països del Tercer Món? Segons el que ha dit Yves Lacoste, com penses que es pot aconseguir disminuir el creixement demogràfic? Penses que tots els països estan interessats a dur a terme les accions necessàries? Per què?

Document 15



El tercer món i la desocupació

És molt difícil bloquejar l'augment demogràfic del Tercer Món, perquè la població d'aquests països està formada per una alta proporció de joves (més del 50%) que es casaran en els pròxims anys i que no desitgen reduir el nombre dels seus futurs fills. Fins i tot, si immediatament es poguera reduir molt la seua natalitat, i aquest no és el cas, la població no deixaria d'augmentar encara durant 25 o 30 anys.

Actualment, aquestes persones tracten incansablement de guanyar alguns diners. Ja ha passat l'època en què els grans propietaris perseguen els peons que abandonaven la seua hisenda. En l'actualitat, se'ls acomiada. Apareix, doncs, **la desocupació i la subocupació**. Aquesta adquireix formes molt variades: les ciutats ofereixen els aspectes més visibles de la subocupació crònica a les xaboles, on afluïxen els llauradors sense terra i els ciutadans empobrits. La prostitució, la mendicitat, el pillatge, els xicotets oficis com venedors que ofereixen les seues mercaderies en microscòpiques i lamentables cistelles, enllustrador, etc., són l'única cosa que permet la subsistència de famílies senceres.

R 40. Als documents 13, 14 i 15 hi ha molta informació per a fer una redacció sobre si creus realment que en som "prou o massa". La teua postura és optimista o pessimista? Raona la resposta.

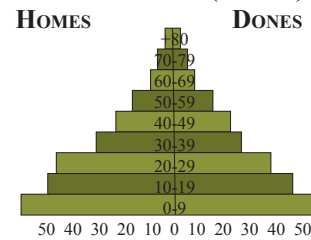
I què passa amb els països desenvolupats? Recordarem què ocorre en aquests països. Observa el quadre 13 on apareixen alguns països de la Unió Europea i d'altres desenvolupats.

41. Aquests països van tenir un fort creixement entre els anys 1995 i 2000? Què els està passant a molts en el període 2000-2005? Si els aplicàrem la pregunta prou o massa a aquest grup de països, què constestaries?

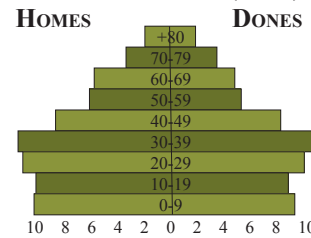
Figura 44



POBLACIÓ JOVE (L'ÍNDIA)



POBLACIÓ VELLA (EUA)



PIRÀMIDES DE POBLACIÓ

A aquestes figures, es representa la proporció d'habitants d'un país, per grups d'edats. Les piràmides de l'Índia i EUA mostren les diferències que existeixen entre aquests dos models. Mentre al primer el nombre més gran d'habitants té entre 0 i 29 anys, al segon en tenen entre 20 i 39 anys. Açò significa que, en pocs anys, EUA serà un país envellit amb poca capacitat de creixement de població, mentre l'Índia serà un país jove amb molt de potencial demogràfic.

Quadre 13. Taxa de creixement dels països desenvolupats

ESTAT	CREIXEMENT ENTRE	
	95-00	00-05
Espanya	0,09	-0,02
Regne Unit	0,27	0,18
Estats Units	1,05	0,89
Itàlia	0,08	-0,13
França	0,37	0,36
Canadà	0,93	0,80
Austràlia	1,15	0,99
Polònia	0,01	-0,09
Lituània	-0,10	-0,24

Ara bé, el diferent comportament de la població en aquests dos mons, –el primer i tercer món, segon no hi ha– els ocasiona, com anteriorment hem comentat, diferents problemes que es reflecteixen als documents 16 i 17. Observa també le figures 43 i 44, on apareixen piràmides de població que reflecteixen la quantitat de persones per edats i sexes que hi ha en un territori.

Document 16



Espanya necessitarà 12 milions d'immigrants d'ací a l'any 2050

Actualment, hi ha entre 4 i 5 persones en **actiu** per **jubilat**; d'ací a 50 anys, hi haurà l'4 espanyols actius per jubilat, el pitjor percentatge europeu. Espanya haurà d'acollir 12 milions d'immigrants –uns 240.000 a l'any– d'ací al 2050 per a mantenir l'actual força de treball, segons l'ONU. Les explosives estimacions són contundents: Espanya i la resta de la Unió Europea es veuran abocades a

recórrer massivament a **mà d'obra estrangera** per a conservar les seues xifres de població i, sobretot, per a garantir les pensions dels seus habitants. Si no canvien les tendències actuals, d'ací a mig segle Espanya passarà de 39'6 milions d'habitants a tan sols 30'2 milions.

El País, 7 de gener del 2000.

Document 17



La incorporació de la dona al treball

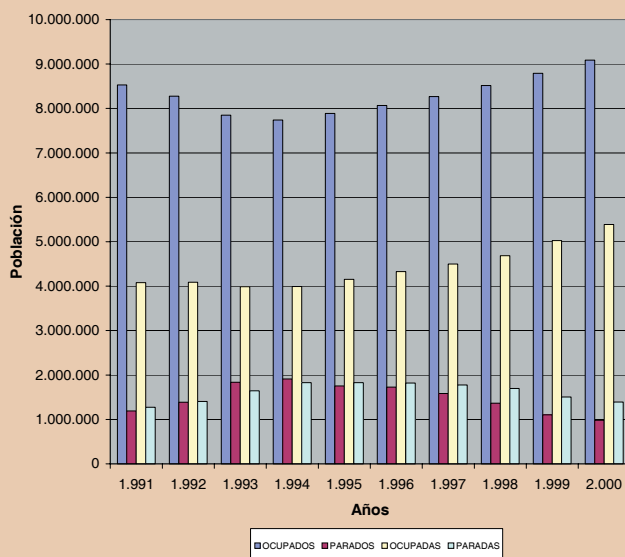
No es pot confondre el que és la població en edat activa amb la **població activa**. A Espanya, avui tenim una de les taxes d'activitat més baixes d'Europa i una

desocupació elevada, així que hi ha molt per recuperar reduint la desocupació, augmentant l'activitat de les dones, els joves, la gent madura... Per tant, es pot augmentar la població activa i tenir una població en edat activa decreixent.

Que es lleven del cap, els polítics, la idea que els immigrants vénen a substituir als espanyols que no naixen. Els immigrants vénen a fer un tipus de treball que els d'ací no volen fer. La segmentació del mercat laboral porta a una segmentació de la reproducció. Cada generació, en produir fills i filles amb major educació i expectatives, deixa uns buits en els segments baixos que ningú vol ocupar i que atrauen a la immigració. Tenir major natalitat en un mercat de treball segmentat ens portaria, segurament, a un augment de la immigració. La **immigració** i la **natalitat** no són substitutives, sinó complementàries.

A. CABRÉ, *Suplement El País*.
Gener del 2000.

Población de 16 años o más según su relación con la actividad económica



42. Després de llegir els documents anteriors, quina és la solució que proposen per a pal·liar les diferències del creixement de la població existents en els països desenvolupats i subdesenvolupats? Quina et sembla més encertada? Per què?

La població femenina sempre ha aportat una part important del treball, bé a l'agricultura, bé a la indústria o en els serveis, cosa que no s'ha traduït en una reducció de les tasques domèstiques i reproductores, que tradicionalment ha exercit. Al quadre 14, pots observar algunes dades d'aquest fet.

Quadre 14.

Repartiment de les tasques domèstiques en hores setmanals

	DONES	HOMES	FILLS/ES	FAMILIAR	SERVEI	TOTAL
Cura de la roba	7,47	0,22	0,29	0,13	2,28	10,39
Cura del fills/es	23,17	11,94	0,90	0,35	1,06	37,42
Compra d'aliments i productes de neteja	3,07	0,74	0,26	0,04	0,32	4,43
Neteja	13,44	1,31	1,00	0,16	5,01	20,48
Cuinar	15,61	2,37	1,49	0,33	1,68	21,48
Total hores setmanals	62,76	16,58	3,94	1,01	10,35	94,64

C. CARRASCO, *El trabajo doméstico y la reproducción social*.

Treballem la diversitat

43. Enquesta de la classe. Cadascun recull informació sobre la distribució de les tasques domèstiques a la seua família. A classe, es posen en comú els resultats obtinguts i s'elabora el percentatge corresponent al nombre de tasques que realitza cada membre familiar. Podeu plasmar-ho a un quadre semblant al quadre 14, desglossant l'apartat fills en germà 1, 2, jo, etc.



44. A partir de les dades sobre treball domèstic femení i de l'enquesta de la distribució de les tasques domèstiques, creus que estan ben repartides? Hi ha semblances entre la vostra enquesta i la de C. Carrasco? Creus que serà possible augmentar les taxes d'activitat de les dones? Quines mesures personals i institucionals es podrien, segons vosaltres, establir per a augmentar aqueixes taxes?



45. Elabora una redacció sobre el creixement de la població en el món. Comenta quins són els principals problemes que tenen els països desenvolupats i els subdesenvolupats amb relació a aquest aspecte demogràfic, intentant esbrinar si hi ha alguna mesura que permeta ajudar a solucionar-los.



Dones transportant aigua.



Dona cuidant xiquets. Tant a les societats tradicionals com a les societats modernes, la dona realitza la major part dels treballs domèstics i de la cura dels fills.

SET

LES MIGRACIONS: A LA RECERCA DEL PARADÍS PERDUT

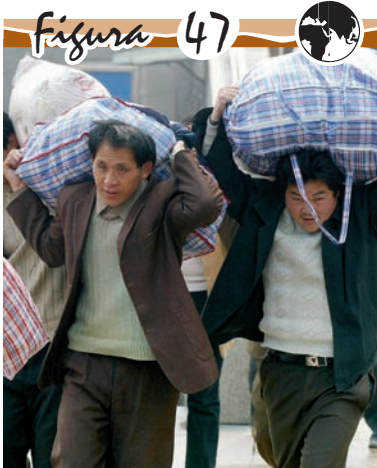
“L’home, abans que res, va ser nòmada. Només molt tardanament, fa només quatre o cinc mil anys, quan es va desenvolupar l’agricultura, es va fer sedentari. Aquesta normalització ha actuat com els grans vents, que canvien la superfície del paisatge, però també com els corrents sub-marins, que trastornen la composició del mar. Al meu entendre, els grans canvis de la història no són només econòmics, científics, ideològics o religiosos; el més important és la demografia, els grans canvis de població d’un lloc a un altre”. Octavio Paz, assagista i poeta mexicà, premi Nobel de Literatura, també emigrant.

Entrevista a *El País*, 20 de juny de 1991.

La humanitat ha realitzat desplaçaments al llarg del temps a la recerca de llocs millors on viure; fet que s’anomena en demografia **moviments migratoris**. Aquests moviments suposen l’abandonament del lloc de naixement i residència i l’arribada a un altre lloc. En aquesta activitat, estudiarem alguns desplaçaments de població importants, que han canviat, com diu l’autor, la composició i els paisatges de molts llocs del món. Estudiarem també aquests canvis a l’actualitat. I aprofundirem en els motius, **les causes** que fan que una persona abandone el lloc de naixement.

Què són les migracions? Per què es produeixen?

Llig amb atenció els següents documents i observa les figures. Ens parlen del nostre passat recent. Des del punt de vista de les xifres, es compten igual, són gent que va partir dels seus llocs d’origen, però els motius són molt diferents.

Document 18 

Els últims anarquistes (la vida de Liberto)

La meua infància ha sigut el millor de la meua vida. Érem únics, diferents. Els nostres pares no eren masclistes, no s’emborraxaven, ens demanaven opinió. (...) L’única cosa que va enterbolir la meua infància va ser veure mon pare entre reixes. Ell va ser un dels fundadors de la CNT en l’empresa d’autobusos. El van acomiadar i va obrir un quiosc de premsa. En ma casa, van arribar a imprimir periòdics com “*Terra i llibertat*”. Al pare el van afusellar tot just entrar les tropes franquistes a Barcelona. Liberto va ser ferit en el front i es va exiliar quan va acabar la **Guerra Civil**. Va tornar el 1942 i va treballar clandestinament fins a 1948, el van detenir i torturar, va caure malalt a la presó. De nou, l’**exili** a França i tornada definitiva després de la **democràcia**.

L. SARRAU, *Suplement El País: Los últimos anarquistas*.

Document 19

Emigrants espanyols

Treballava a la Renfe de fresador però vaig decidir anar-me'n a Alemanya, ja que no guanyava a Espanya prou per a casar-me i tenir un pis.

J. A. CAMALLADA, *Suplement El País: Operación retorno.*

Document 20

El cas del Panjab (Noves fronteres)

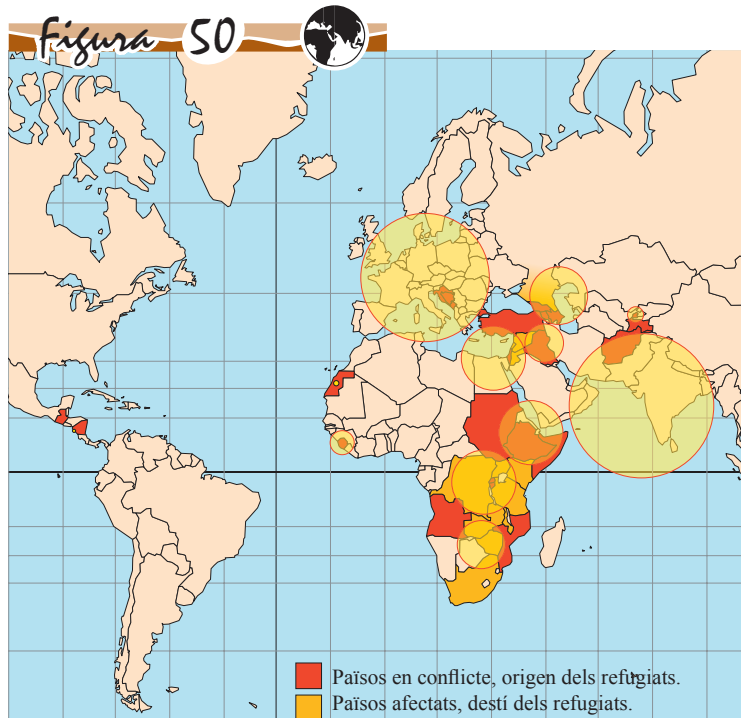
A principis de l'any 1947, a conseqüència de la independència de l'Índia, d'Anglaterra, es van crear tres estats: dos majoritàriament musulmans (**Bangla Desh** i **Pakistan**) i un altre majoritàriament hindú: l'Índia. La qual cosa va comportar problemes de minories religioses.

La divisió va obligar a escapar, per a salvar la vida, a uns 14 milions de refugiats. *Hindús* i *sikhs* (una ramificació sense castes de l'hinduisme, que havien sofert en el passat la persecució dels mongols i avorrien des de temps immemorial als mahometans) van emigrar cap al sud, i els musulmans, dels que 45 milions van decidir quedar-se a l'Índia, es van dirigir precipitadament cap al nord. En la seua fugida, almenys 600.000 van perir assassinats per bandes de fanàtics. Jinnah, primer governador general de Pakistan, havia pagat un alt preu per la independència i el dur trauma del seu país.



Guerra a Rwanda

Durant els mesos d'abril a juliol de 1994, una guerra va enfrontar a dos ètnies (hutus i tutsis) de Rwanda (Àfrica). A més de centenars de milers de morts, més de dos milions de refugiats i desplaçats es reuniren a l'exili i la misèria amb el milió de burundis víctimes dels enfrontaments ocorreguts durant el colp militar de 1993. A la figura, les fletxes representen els desplaçaments de la població.



REFUGIATS AL MÓN.

El cas de Rwanda no és únic; múltiples conflictes al llarg del planeta provoquen desplaçaments massius de població que fuig de la guerra i del genocidi. A la figura, els cercles són proporcionals al nombre de població desplaçada. Llig la següent informació per a conèixer millor cada cas.

Guerra d'Afganistan. 4.500.000 refugiats.

(Iran, Pakistan i Índia).

Guerra a ex-Iugoslàvia. 4.000.000 refugiats.

(Croàcia, Bòsnia-Herzegobina i Sèrbia).

Conflicte palestí-israelià. 2.000.000 refugiats.

(Jordània, Líban i Síria).

Guerra a Sudan i Est d'Àfrica. 2.000.000 ref.

(Etiòpia, Sudan, Djibouti, Uganda, Iemen, Zaire i Kenya).

Guerra al Caucas. 1.800.000 refugiats.

(Geòrgia, Armènia, Azerbaitjan i Rússia).

Guerra civils a Angola i Moçambic. 1.800.000 ref.

(Zaire, Zàmbia, Tanzània, Zimbabwe, Suazilàndia, Malawi i Rep. Sudafricana).

Repressió de poblacions kurdes i xiïtes a Iraq.

1.200.000 refugiats.

(Iran i Turquia).

Guerra civils a Libèria i Serra Lleona. 750.000 ref.

Guerra a Tadjikistan. 500.000 refugiats.

Conflicte del Sàhara Occidental. 165.000 refugiats.

Guerra civils a Amèrica Central. 100.000 refugiats.

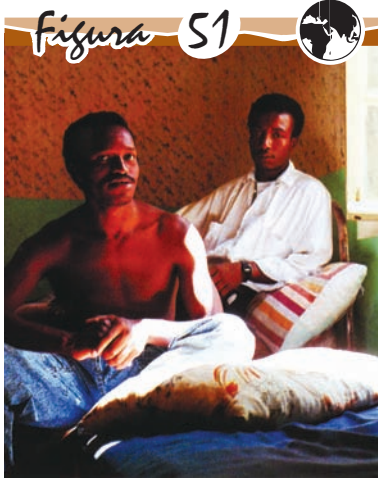
(Mèxic, Costa Rica ...).

Document 21

**David Mwongela Sakai de Kenya**

David Mwongela Sakai, pare d'una família d'onze membres (nou fills i els pares), treballa des de fa anys com a jardiner a Nairobi. Què podria fer als pobres tossals de Musala, on els camps són massa xicotets i estèrils per a donar ocupació a un home i alimentar una família? David només va anar a l'escola durant cinc anys. No sap res i no és amo de res. La pobresa del camp l'ha espentat, com a tants altres joves de l'aldea, a la ciutat. Viu en una cabanya barata, treballa i estalvia. Per a David, el viatge a casa és un luxe. Guanya a la setmana 54'20 € i el viatge de dues hores i mitja a casa li costa 2'50 €.

Suplement El País, gener 2001.



Emigrant subsaharià.

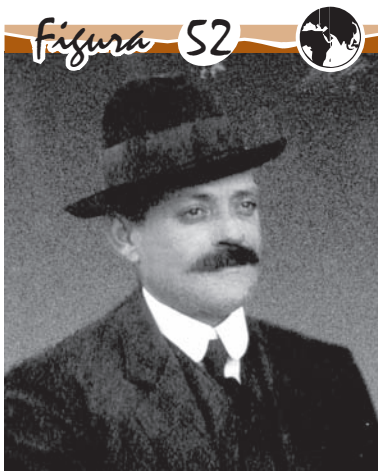
L'emigració no sempre és una decisió entre la vida i la mort; hi ha vegades que es busca millorar les condicions laborals, obtenir majors ingressos, etc. En els documents que segueixen, podràs trobar aquests motius.

Document 22

**Emigrants temporers d'avui**

La sociologia del temporer ha canviat: no busquen diners per a subsistir sinó per a pagar els terminis, per a anar amortitzant el tractor, per a quadrar un nivell de vida que no s'assembla en res al dels seus antecessors.

Suplement El País, 10 d'octubre del 2002.



A. Hurtado, emigrant valencià.

Document 23

**Apunt biogràfic d'un emigrant valencià**

Agustín Hurtado Mir va ser uns dels nombrosos espanyols que van emigrar a Argentina buscant millor fortuna als anys vint del segle XX. Va embarcar cap a Buenos Aires i, treballant com a mestre d'obres, va aconseguir en un any els diners necessaris per a pagar el bitllet de la seua família, dona i tres fills, inclòs un cosí qui també volia emigrar i qui ajudaria la dona a realitzar la llarga travessia. Al tercer any de la seua estada a Buenos Aires, Agustín va veure satisfetes les seues expectatives en tornar a València, on dirigiria les obres de l'Ajuntament de la ciutat i les de la Facultat de Medicina. La seua vida es va veure truncada tràgicament a començaments de la Guerra Civil Espanyola.

G. PASTOR.

46. De quin aspecte demogràfic ens parlen els documents i figures anteriors? Expressa amb les teues pròpies paraules què és l'emigració. Classifica els diferents documents i digues quin és el motiu principal que ha originat l'emigració en cada cas.

L'EMIGRACIÓ EUROPEA

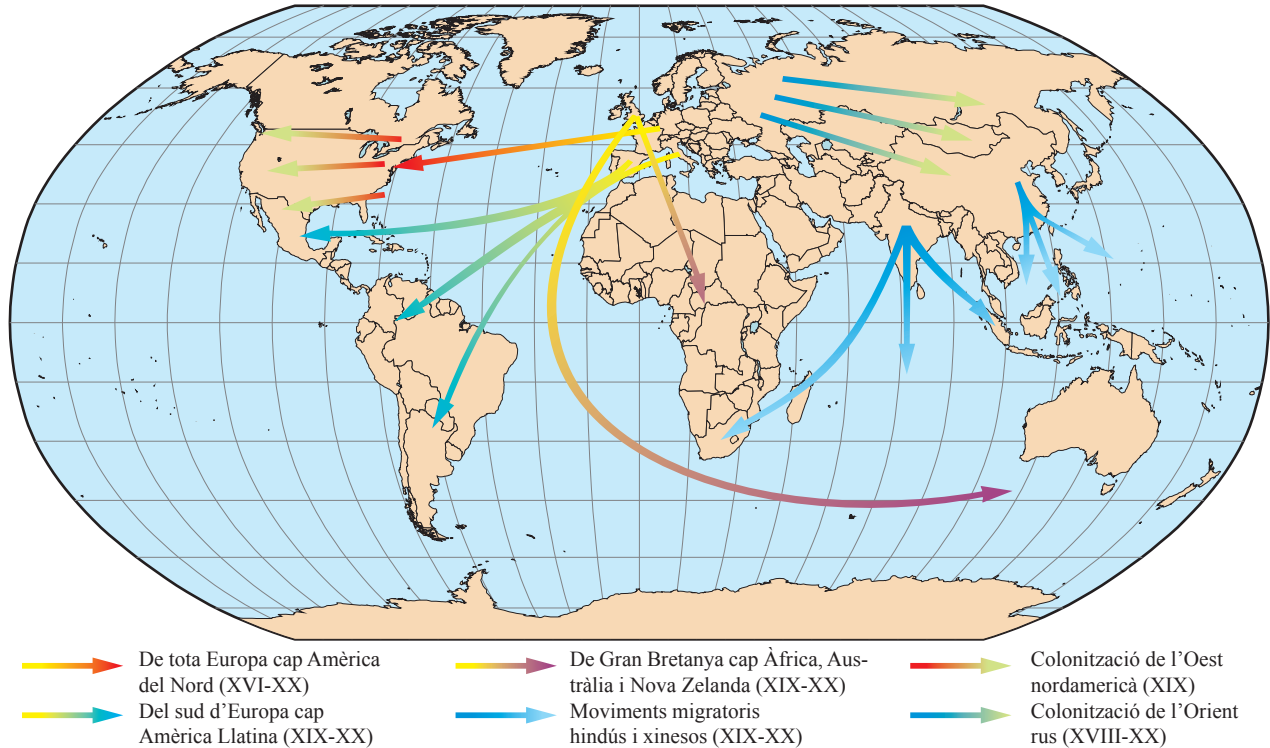
Durant l'època colonial, la majoria dels immigrants als Estats Units van venir del Nord d'Europa. Els seus números van baixar durant 1770, però van tornar a pujar a mitjan 1800. Noves onades de gent van venir de diversos països, però majoritàriament d'Alemanya i d'Irlanda, on la pèrdua de la collita de la creïlla va ser la causa per la qual molts fugiren de la seua terra natal. Altres grups que van arribar provenien dels Països Baixos, Espanya, Itàlia, dels països Escandinaus i d'Europa Oriental.

47. A partir de la informació que t'aporta el quadre 15, esbrina el creixement natural de cada període. Quin va ser major? Observant la figura 53 indica quina relació existeix entre aquest creixement natural a Anglaterra i Gal·les i l'emigració cap a Amèrica.

Quadre 15. Natalitat i mortalitat a Anglaterra i Gal·les

	TAXA DE NATALITAT	TAXA DE MORTALITAT
1701-1750	33,8	32,8
1751-1780	27,2	30,4
1781-1800	37,5	27,7
1801-1830	36,8	22,5

Figura 53



Migracions històriques.

El fenomen de les migracions no és nou. Pots observar a la figura les línies dels desplaçaments, així com la seua cronologia a la llegenda. Tots els continents han patit, des de l'Edat Moderna (ss. XVI - XVIII), grans desplaçaments de població.

Document 24



Les raons canvien

A les dècades del 1970 i el 1980, les **raons per a immigrar** a Estats Units i altres països tenien a veure amb motivacions de **tipus polític**: persecució de les dictadures militars, guerres, violència. A la dècada de 1990, predominen les causes d'**ordre econòmic i social**: l'increment demogràfic, la pobresa, la desocupació, l'exclusió, el deteriorament dels salaris, la falta de terra per a cultivar. Creuar les fronteres nacionals constitueix una de les estratègies de supervivència, no sols per als pobres sinó també per als professionals que no troben oportunitats de treball als països que han invertit en la seua formació. L'existència de **xarxes familiars i socials** entre països expulsors i receptors és un factor que facilita i encoratja les emigracions.

ALAI, *América Latina en Movimiento*, 26 de novembre de 1997.

Quadre 16.

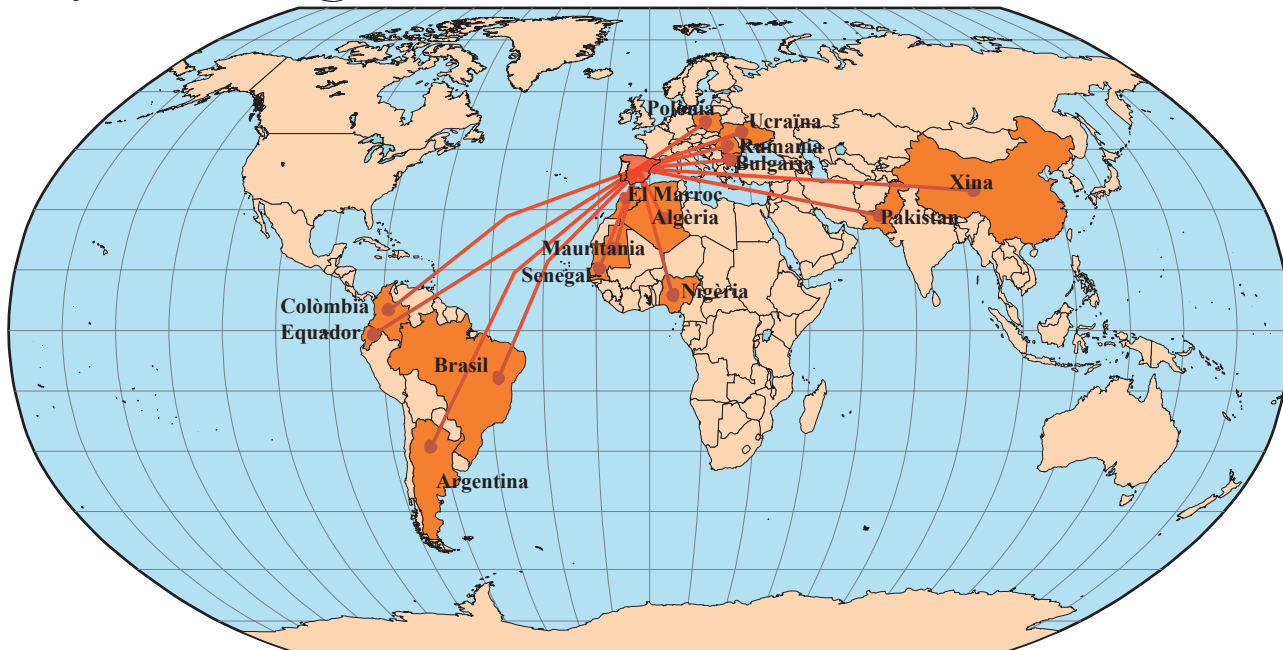
Ocupació per sectors productius (dades de 2003)

PAÍS	PRIMARI	SECUNDARI	TERCIARI
Xina	14,8	52,9	32,3
Pakistan	23,3	23,5	53,2
Brasil	10,2	38,7	51,2
Nigèria	30,8	43,8	25,4
Mèxic	4,0	26,4	69,6
Turquia	11,7	29,8	58,2
Espanya	3,6	28,6	67,8
Alemanya	1,0	31,0	68,0
França	2,7	24,4	72,9

El estado del mundo. Akal, 2005.

48. Representa en un gràfic el percentatge dels sectors productius de cada país del quadre 16. Descriu el gràfic fixant-te en els sectors que ocupen a més persones en els països d'origen de l'emigració i en els de destinació. Quina és l'ocupació principal dels països on més emigració hi ha? Ho podries relacionar amb el cas de David Mwangela Sakai de Kenya (document 21)? Explica-ho.

Figura 54



Moviments migratoris actuals.

Els punts representen l'origen dels emigrants que acudeixen al nostre país, les línies el recorregut que realitzen.



Corrents d'immigració cap a Europa.
 Les destinacions preferides actualment pels immigrants són els països de la UE: Espanya, França, Alemanya, Regne Unit, Itàlia, Bèlgica i Holanda.



Cap a Espanya des d'Àfrica.
 Actualment, les Illes Canàries i l'Estret de Gibraltar són els llocs de pas més importants de l'emigració africana cap a Espanya i cap al continent Europeu.

49. Resumeix en un quadre tots els documents i figures que t'hem exposat en aquesta activitat. Es tracta d'ordenar-los en el temps i en l'espai, perquè compregues millor els diferents tipus de migració que existeixen o han existit al món, és a dir els motius, quins han estat els seus llocs d'origen i de destinació. Pots utilitzar un quadre com aquest:

DOCUMENT / FIGURA	DATA	MOTIUS (TIPUS)	LLOC D'ORIGEN	LLOC DE DESTINACIÓ

Treballem la diversitat

50. Si coneixes a algú que ha sigut en el passat o en l'actualitat, emigrant fes-li una entrevista. Pots preguntar-li quan va marxar del seu lloc d'origen, quin és aqueix lloc, quant de temps va estar fora, quins van ser els motius principals de la seua partida, quin treball realitzava al país d'origen i quin al de destinació.

R 51. Realitza un resum sobre l'emigració al llarg de la història. Utilitza els documents i figures que t'hem presentat. Posa especial atenció als motius que comporten l'emigració de la gent.

VUIT

BENVINGUTS? ELS TEMPS HAN CANVIAT

A l'activitat set, has pogut aprendre que hi ha diferents motius per a partir del lloc on una persona ha nascut. En aquesta activitat treballarem una sèrie de documents i figures perquè conegues millor les condicions de l'emigració a diferents països i en diferents moments de la història recent i pugues comparar-les amb la situació actual. Podràs conèixer també en aquesta activitat les repercussions que els moviments migratoris tenen actualment, per a les zones d'origen del moviment migratori i els països de destinació.

Document 25



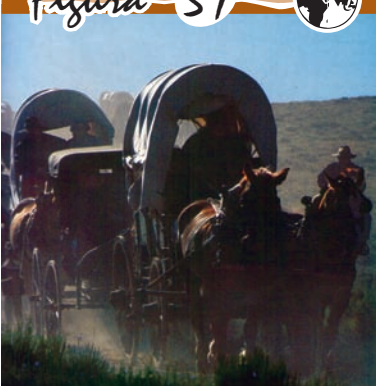
L'eixida

Me'n vaig anar a Alemanya amb 18 anys, ara en tinc 62. Vam anar en un autobús des de Palència a Venta de Baños, on vam pujar al tren. Mig poble va venir-hi a acomiadar-nos. A la nit, baixarem de l'autobús per a firmar els contractes. Ens donava igual, no sabíem en què treballaríem. Abans, ens van fer un examen mèdic; hi havia dos doctors, un espanyol i un altre alemany; estàvem en bragues, alineades. El tren passava per Venta de Baños el dimarts, anava de poble en poble arreplegant gent, va arribar a Colònia dijous i a la nostra residència

divendres a la nit. Les dones vivíem en residències i els homes en barracons. Al autobús ens van donar entrepans i suc de poma. Era la primera vegada que en bevia. L'endemà, vam arribar al treball. Era una empresa de venda per catàleg i el treball es feia en cadena. Si volies anar al servei, havies d'alçar la mà perquè algú et reemplaçara perquè la cadena no es podia interrompre.

J. CANDERO, *Suplement El País*: Operación retorno.

Figura 57



Caravana.

Durant molts anys, als segles XVIII i XIX, els emigrants que arriben als països nous (EUA, Argentina, Austràlia) van tenir l'oportunitat de fer-se propietaris de terres. Les caravanes cap a l'oest són un símbol d'aquest moviment migratori.

Document 26



El "viatge"

A Estats Units, li correspon el dubtós honor d'alçar, a la frontera amb Mèxic, una nova muralla per a impedir el pas dels pobres provinents del Carib, del Centre i del Sud Amèrica. Aquest mur provoca més víctimes que el Mur de Berlín, i avui es coneix com el "pas de la mort". Fins a setembre d'enguany, s'han enregistrat 54 morts, segons dades del Front Ampli de Defensa del Migrant. Cosa que suposa un augment del 40% respecte a 1996.

ALAI, *América Latina en Movimiento*, 26 de novembre de 1997.

Per als emigrants és molt important la postura dels governs, així com les lleis que té un país en relació a aquest tema, facilitar o restringir, etc. A continuació, et presentem una sèrie de documents on coneixeràs aquest aspecte de les migracions.

Document 27



Des de la Llei de Naturalització al tancament de les fronteres als EUA

1790. Acta de Naturalització: “qualsevol estranger, que siga una persona blanca lliure, pot ser admès com a ciutadà dels Estats Units”.

1882. L’acta d’Exclusió dels Xinesos prohibeix que certs treballadors immigrants als EUA.

1882. L’acta general d’Immigració estableix el cobrament de 50 centaus d’impost per cada immigrant i nega l’entrada a idiotes, bojos, convictes, captaires, anarquistes i persones amb malalties contagioses, excloent d’aquesta manera a qualsevol persona que pugua convertir-se en una càrrega pública.

1917. L’Acta requereix que els immigrants puguen llegir i escriure en la seua llengua natal.

L’acta de 1924 redueix el nombre de visats d’immigració i els distribueix segons l’origen nacional.

1940. L’acta de Registre d’Estrangers requereix que tots els estrangers es registren al Govern i reben una Targeta de Rebut de Registre Estranger (la predecessora de la “targeta verda”).



L’acta de 1968 elimina la discriminació d’immigració basada en la raça, el lloc de naixement, el sexe i la residència. També oficialment aboleix restriccions en immigració oriental.

L’acta de 1990 estableix un límit anual per a certes categories d’immigrants. L’objectiu és atraure treballadors estrangers amb especialitats per a ajudar a negocis dels Estats Units.

1994. La llei 187 de Califòrnia nega els servicis d’assistència social, salut i educació als immigrants indocumentats.

1996. La Llei IIRAIRA (The Illegal Immigration Reform and Immigrant Responsibility Act of 1996) imposa un termini de 6 mesos perquè tot aquell que vulga romandre en aquest país legalitze la seua situació. Aquest termini, que acabava el 30 de setembre, es va prorrogar pel Congrés, primer fins al 21 i després fins al 7 de novembre

ALAI, *América Latina en Movimiento*, 26 de novembre de 1997.

Document 28



Les lleis del nostre país, ara

Títol II, capítol I. De l’entrada i l’eixida del territori.

Article 25. **Requisits** per a l’entrada al territori espanyol.

1. L’estranger que pretenga entrar a Espanya haurà de fer-ho pels llocs habilitats a l’efecte, tenir el passaport o document de viatge que acredite la seua identitat, que es considere vàlid per a aquest objectiu en virtut de convenis internacionals subscrits per Espanya i no estar subjecte a prohibicions expresses.

Així mateix, haurà de presentar els documents que es determinen reglamentàriament, que justifiquen l’objecte i condicions d’estada, i acreditar

mitjans de vida suficients per al temps que pretenga romandre a Espanya, o estar en condicions d’obtenir legalment els mitjans esmentats.

Article 26. Prohibició de l’entrada a Espanya.

1. No podran entrar a Espanya, ni obtenir un visat amb aquest objectiu, els estrangers que hagen sigut expulsats, mentre dure la prohibició d’entrada, així com aquells que la tinguen prohibida per una altra causa legalment establerta o en virtut de convenis internacionals dels quals forme part Espanya.

2. Els **estrangers** que no complisquen els requisits establerts per a l’entrada, (...)

Ley de extranjería española, 22 de Desembre 2000.

Document 29



Lleis Internacionals

Està pendent la ratificació de la **Convenció Internacional** sobre Protecció dels Drets de tots els Treballadors Migratoris i dels seus Familiars, que va ser aprovada per l'Assemblea General de Nacions Unides, el 18 de desembre de 1990. Perquè entre en vigor, 20 Estats han de ratificar-la. Fins a 1995, només sis l'havien ratificat (Colòmbia, Egipte, Filipines, El Marroc, Seychelles i Uganda) i tres l'havien signat (Xile, Mèxic i Mò-naco).

ALAI, *América Latina en Movimiento*, 26 de novembre de 1997.

Figura 58



Amb escàs equipatge, els immigrants passen per situacions molt dures, des de la seua arribada fins que aconseguen regularitzar la seua situació.

Tots els immigrants busquen legalitzar la seua situació al país de destí, perquè els permet millorar les seues condicions laborals, sanitàries, llibertat de moviments... Ells ho resumeixen en una paraula, «papers».



S2 Observeu canvis al mateix país? Creieu que les lleis que dominen actualment als països desenvolupats responen als problemes de la població en el món? Quines creus que són les conseqüències de les lleis restrictives? Per què creus que ho fan? Quines opinions hi ha en el vostre grup al respecte?

Segurament has sentit alguna opinió contrària a l'arribada d'emigrants per raons laborals, "ens lleven el treball" o frases semblants que encobreixen la **xenofòbia** o hostilitat cap als estrangers. A continuació, et mostrarem una sèrie de documents que ens ensenyen el tipus de treballs i la remuneració que els emigrants reben per aquests treballs. Després de llegir-los, podràs tenir la teua opinió.

Document 30



Al país de l'opulència

Generalment, assumeixen els treballs que els anglosaxons rebutgen, com ara: mesaders, cuiners, llavaplats, empleades domèstiques, cultivadors, obrers de la construcció, empleats de frigorífics, fàbriques tèxtils, fonedores de metalls. S'alimenten malament, compleixen llargues i extenuants jornades i generalment comparteixen l'allotjament en els "llits calents", anomenats així perquè uns es giten i els altres s'alcen. Assumeixen aquestes privacions per a estalviar, pagar els costos del viatge a Estats Units i enviar els excedents als familiars als seus països d'origen.

Els treballadors **indocumentats** reben salaris més baixos que els normals, compleixen les labors més pesades i perilloses per a la salut i manquen de **seguretat social** i de les **prestacions** que tenen els altres treballadors.

ALAI, *América Latina en Movimiento*, 26 de novembre de 1997.

Document 31



Temporers d'ací que treballen allí

20.000 temporers ixen de les nostres fronteres per a buscar treball a altres països, mentre els empresaris del camp i de la construcció demanden 300.000 ocupacions. A la verema francesa, un tallador rebrà 750 € i un portador 900 € a la setmana; al final de la temporada, una família de quatre membres pot guanyar 15.000 € en dos mesos. Treballen quatre hores al matí i quatre a la vesprada, el patró paga el viatge de tornada i la manutenció. En canvi, en molts masos espanyols, els treballadors dormen al costat de la maquinària agrícola, entre sacs de ciment, fins i tot a l'aire lliure, els sous són més baixos i els empresaris tenen preferència pel magribí o el romanés perquè accepta treballar a estall per menys diners, sense parar, o simplement perquè són més **submisos**. Així s'expliquen les xifres de l'emigració.

Reelaboració de: *Suplement El País*, 10 de novembre del 2002.

Figura 59



Vinyes.

La recol·lecció de raïm requereix gran quantitat de mà d'obra i això suposa desplaçaments temporals de treballadors. Igual ocorre amb altres productes com ara les fruites.

Document 32

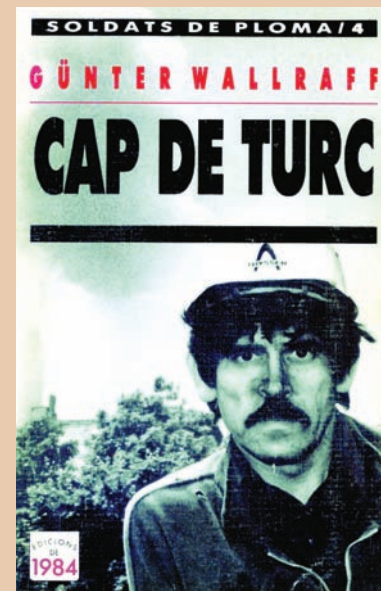


Un cas singular

Un dels primers treballs consistia en la restauració d'unes quadres a un barri residencial dels afores de Colònia. Jo (Alí) vaig ser contractat per 7 marcs (3'5 € aproximadament) l'hora, per un treball "difícil", ja que havia d'anar d'un costat a l'altre i pintar el sostre. La resta dels col·legues eren tots polonesos, treballadors il·legals; així i tot, m'ajudaven i m'ignoraven. L'ama de la casa, que regentava una botiga de mobles i antiguitats, evitava qualsevol contacte amb mi; només em donava ordres: Fes açò, fes allò! Vinga, vinga! Naturalment, també havia de menjar sol, separat de la resta. Mantenien més contacte amb una cabra que rondava per allí que amb els treballadors. La situació es va fer insostenible quan em van culpar que l'alarma de l'establiment fallara. El següent treball que vaig tenir va ser en una granja a la Baixa Saxònia. La grangera i la seua filla, les dues fugitives de l'est, portaven soles la masia i només volien un home que les ajudara. "Ens dona igual l'especialització laboral que tingues o si has matat a algú, el més important és que faces el teu treball. Podràs menjar i viure amb nosaltres i també rebràs la teua paga". Vaig estar esperant aqueixos diners en va. En canvi, cada dia havia de treballar durant deu hores, arrancant ortigues i netejant el fang de les séquies. Respecte a l'allotjament, vaig haver d'elegir entre un cotxe oxidat pròxim a la casa o una quadra pudenta i en ruïnes que havia de compartir amb un gat. Vaig optar per

la tercera opció: una habitació d'un edifici en construcció, amb el sòl i les portes sense posar. En la granja hi havia habitacions calentes i netes buides.

G. WALLRAFF. *Cap de turc*.





Masia abandonada.

Els joves solen ser els protagonistes dels moviments migratoris. A les poblacions on hi ha hagut una forta emigració, els habitants que queden són majors i cada vegada viuen menys persones. A Espanya hi ha molts exemples d'aquesta situació demogràfica.



53. Fixa't en el relat d'Alí. En realitat, és un periodista alemany que es va fer passar per turc per a poder comprovar personalment el tracte que es donava als immigrants de Turquia al propi país. Sense tenir en compte les condicions laborals, el tracte que es dona és distint al de la resta dels immigrants; això s'anomena xenofòbia. Localitza al text els paràgrafs on es percep el rebuig a l'estranger.

54. Explica amb les teues paraules les condicions laborals amb què es troben els treballadors emigrants dels documents anteriors. Quin tipus de treballs realitzen els immigrants? Compara el seu sou amb l'interprofessional (451,2 euros al mes a l'any 2003) Creus que en aqueixes condicions (remuneració, horari, seguretat social) treballarien molts obrers del país? Quines condicions laborals tenen els temporers espanyols a França? Creus que realment "ens furten el treball"?

Document 33



Els beneficis de l'emigració

A Espanya, entre els anys 1960 i 1973, al voltant de 3'5 milions de persones van emigrar, sobretot a Alemanya, Suïssa i França, contribuint a reduir el dèficit comercial espanyol entre un 17 % i un 35 %.

Suplement El País, Operación retorno.

Els immigrants, legals o il·legals, que treballen a EUA, aporten a la seua economia **10 bilions de dòlars a l'any**. Per als països d'origen (El Salvador, Nicaragua, Hondures, Guatemala, República Dominicana, i Mèxic), destaquen entre les primeres fonts d'ingressos.

ALAI, América Latina en Movimiento, 26 de novembre de 1997.

55. Resumeix amb les teues paraules les postures dels diferents governs que apareixen als documents anteriors, amb escassa diferència en el temps. Com repercutirà en cada cas en la situació dels emigrants? A partir dels dos documents anteriors, sabries dir a qui beneficia l'emigració? Creus que es justifica l'actitud xenòfoba des del punt de vista econòmic i laboral?

Allí on el creixement vegetatiu és alt, l'emigració no suposa una pèrdua de persones i de capacitat de treball important. No obstant, als països desenvolupats, la recerca d'ocupació a les indústries i els serveis, unit al baix creixement vegetatiu, ha propiciat la concentració de la pobla-

ció a les ciutats i l'abandonament del camp. Açò s'anomena moviments migratoris interns. Espanya n'és un bon exemple; llig amb atenció el text següent i ho podràs entendre millor.

Document 34



L'altra cara de la moneda. Pobles abandonats

Fa dotze anys, vaig visitar les zones més despoblades de **Sòria** per a arregar de viva veu les causes particulars del buidament de la província. Em va impressionar molt tant la grandesa dels **paisatges naturals** d'aqueixes zones, com les empremtes d'abandonament dels pobles ja sense vida. Imaginava aqueixes vessants –ara desdibuixades– escalonades amb esforç i suor, plantades amb alguna olivera, quelcom de farratge, poques lleguminoses, tot això protegit per a evitar l'erosió del sòl i la destrossa per part del bestiar, tan abundant anys arrere. Vaig veure les **ruïnes** dels molins, fins i tot el d'un forn a Valdeprado, les restes de l'almàssera de Villarijo i només els cementeris estaven, encara, un poc cuidats. Amb el pas del temps, també les tombes es cobriren d'herba. Viu encara gent, però no hi ha xiquets ni joves, i això, ho saben bé els sorians, significa que **no hi ha futur**.

Centro Soriano de Estudios Tradicionales, 2002.

56. Fixat a la figura 61, què ha passat a Espanya? On s'ha concentrat la població? Coneixes alguna persona que nasquera a un poble i anara a viure a la ciutat? Quin serà el futur dels pobles segons les perspectives del document?

La partida del lloc de naixement per motius econòmics, polítics, religiosos, etc. que hem estudiat, ha afavorit la trobada amb altres cultures, tant en els aspectes més folklòrics, com en els més artístics. Hi ha molts exemples de simbiosi i de fructífera amalgama en la literatura i l'art. Entre molts exemples hem elegit un text.

R 57. En aquest poema, pots trobar molts aspectes que hem estudiat en aquesta activitat. Et proposem que trobes alguns d'aqueixos aspectes i el relaciones amb documents que has treballat. Pots relacionar-ho amb documents de diferents anys? I amb persones de distints països? Has après aspectes nous sobre l'emigració? Concreta quins aspectes. En el poema n'hi ha alguns?

CARTA A CASA

Estimada Antònia:
T'escric des d'ací,
molt lluny de casa.
La pluja va mullant
els vidres bruts
del bar estrany
on, ara, em trobe esperant
un got de vi
i un poc d'engany.
No tinc més solució.
ja ho saps: l'engany.
I m'ompliré tot d'ell,
per anar vivint,
per anar aguantant,
per anar estimant.
T'he enviat els diners,
com tots els mesos.
Per ara no hi ha augment.
Paciència, tot arriba.
Me n'he guardat uns quants
per a comprar-me un abric.
L'hivern, sense el teu cos
és molt més cru.
Diuen que em passaran
a una secció més descansada.
I, si Déu vol, molt prompte
trobaré casa.
I vindreu tu i la nena.
El company del meu "cuarto"
ha estat malalt.
La grip, coses molt d'ara,
ja saps... l'hivern.
Fa més d'una setmana
que espere carta.
Esteu malalts?
Em feu patir moltíssim,
tan lluny de casa.
L'any que ve, potser
tindrem cotxe.
Qui ho havia de dir!
I escola per a la nena
sense pagar.
I diners suficients
per a no plorar.
Tot això, però, ja saps...
lluny de casa,
allò que no s'oblida
ni tan sols amb vi,
aquest que tinc jo ara
posat a taula.
Encara plou, Antònia.
Demà serà diumenge
i no passejarem tots tres junts
per la plaça del poble.
Cuideu-vos molt. Besades.
Escriu-me més sovint.

Ovidi Montllor.



La potabilització de l'aigua en el consum domèstic i la separació de les aigües residuals són tot un símbol d'avanç social, que permet **reduir considerablement la mortalitat**. L'extensió als països subdesenvolupats milloraria la qualitat de vida i la salut de gran part de la població.

NOU

EL CONTROL DEL CREIXEMENT NATURAL

Hem vist a l'activitat sis com els països del Tercer Món han experimentat un considerable creixement de població des de fa uns 60 anys, sobretot des que va finalitzar la Segona Guerra Mundial. Aquest fort creixement és el resultat d'un marcat descens dels índexs de mortalitat, i que els índexs de natalitat, encara que han descendit, segueixen mantenint-se elevats. Hauríem de preguntar-nos per què passa açò i si aquest procés pot frenar-se. Llegirem uns documents i observarem unes fotografies per a entendre-ho.

Document 35



Paper de la mortalitat als països desenvolupats

“Hem adquirit els mitjans i l'hàbit de consumir aliments més variats i més abundants que inclouen lactis, fruites i llegums; hem aconseguit eliminar moltes xaboles, desratitzar-les i desinsectar-les; generalitzar l'aigua potable; emprar paper higiènic; llavar-nos freqüentment les mans, etc. Aquests progressos de la higiene han estat acompanyats del desenvolupament del **sistema sanitari** i de l'**avanç mèdic**. No obstant, si l'estat de la salut de la població ha millorat de forma espectacular es deu més als progressos de la higiene que a aquest últim factor”. (...) Des del s. XVIII a Anglaterra, la separació dels pous d'abastiment i les aigües

residuals de les vivendes i la producció industrial del sabó, van permetre reduir considerablement la mortalitat, i van desaparèixer les epidèmies o contagis massius. Encara actualment “Les diferències entre les expectatives de vida al món s'expliquen en un 85'8 % dels casos amb dos factors: les **conduccions d'aigua potable** i l'**alfabetització**, factors que mai es presenten aïllats, sinó que són els indicadors d'un progrés general de la higiene i del benestar.”

C. STEWART (epidemiòleg nord-americà),
La medicina contra la salut de Andre Gorz.

Document 36



Als països subdesenvolupats

La “revolució sanitària” s'ha caracteritzat per l'ús en massa de medicaments barats. Els països del Tercer Món han sigut objecte de campanyes sanitàries massives, essencialment orientades contra les malalties infeccioses susceptibles de propagar-se ràpidament a altres llocs, i capaços, per tant, d'amenaçar la salut d'altres països. **L'acció mèdica es va convertir en el mitjà més eficaç i més barat** utilitzat pels governs o per les organitzacions internacionals per a demostrar que “feien alguna cosa”. Als anys 50 del segle XX, amb menys

de mig euro per cap, es va aconseguir disminuir la mortalitat de Ceilan (Sri Lanka) en un 40%. Feien falta 250 euros per treballador agrícola per a obtenir un increment de la producció agrícola. Tanmateix, les malalties carencials no han disminuït. Són més costoses d'eliminar i els europeus i nord-americans les han considerat molt menys perilloses. Al Tercer Món, aquesta disminució no és un senyal de millora de les condicions d'existència.

Reelaborat a partir de: Y. LACOSTE,
Geografia del subdesarrollo.

Document 37



El manteniment de la natalitat

A Europa occidental o als Estats Units, la baixada de la mortalitat, molt més lenta, prompte va ser seguida per una disminució de la natalitat; als països del Tercer Món, l'afonament dels índexs de mortalitat s'acompanya per una persistència dels índexs de natalitat encara elevats. Són molt rars els Estats del Tercer Món on s'ha enregistrat un sensible descens de la natalitat. Determinades causes sociològiques i psicològiques en són les responsables: **la primerenca edat de matrimoni** de les dones, molt freqüent a aquests països, augmenta el nombre de fills. D'altra banda, durant mil·lennis, va ser necessari que una fortíssima natalitat poguera compensar els efectes d'una mortalitat excessiva. Així, la majoria de les societats tradicionals tenia una psicologia natalista, com es veu als preceptes de les seues religions. És, doncs, normal que el comportament de les **poblacions molt religioses** no es transforme ràpidament, una vegada disminuïda la mortalitat.

58. Quins han estat els principals motius que han permès disminuir la mortalitat als països subdesenvolupats? Són els mateixos que als països més desenvolupats? Explica'n les diferències. Per què la natalitat continua sent alta als països del Tercer Món? Per què va disminuir als nostres països?

Treballem la diversitat

59. Quins invents han afavorit el descens de la natalitat? Què han suposat aquests mètodes en les relacions entre les persones més joves? I per a la prevenció de malalties de transmissió sexual com la Sida? Quines accions pràctiques duries a terme per a disminuir la natalitat i, consegüentment, el creixement demogràfic? Creus que aquestes accions milloren o perjudiquen la vida familiar i el desenvolupament de les societats?

Fins ara hem vist les xifres globals de diferents països, però, per a saber més sobre natalitat i mortalitat, cal estudiar les dades amb més detall.

60. Localitza els països del quadre 17. Creus que nàixer als Estats Units és igual per a tots els habitants o serà diferent segons el barri, el sexe, la raça, la família o la condició social? Compara les dades entre els països del quadre 17. A quina zona del món és millor nàixer? I pitjor?

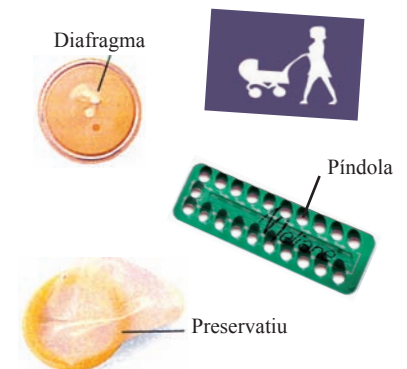
Figura 63



Avanços mèdics.

L'augment de personal sanitari, l'accés a la sanitat, als medicaments i la reducció de contagis, també contribueix a la **reducció de la mortalitat** i suposa un gran avanç social, que s'ha produït sobretot als països més rics.

Figura 64



Mètodes anticonceptius.

El preservatiu es va inventar al s. XVIII a Anglaterra. A partir de 1850 la seua producció industrial en va generalitzar l'ús.

En 1880 apareix al mercat el diafragma vaginal i les cremes espermaticides.

En 1960 apareixen al mercat el DIU (dispositiu intra uterí) i la píndola.

Com has vist, la manera com es naix i es viu durant els primers anys de vida és molt diferent d'uns països a d'altres. La sort comença en el bressol. Seguidament, t'oferim diferents històries reals que ens il·lustren sobre aquestes situacions.

Quadre 17. On naixer

PREFERIT	MENYS PREFERITS
Estats Units	Zimbabwe
França	Irak
Alemanya	Iran
Itàlia	Nigèria
Canadà	Aràbia Saudita
Japó	Líbia
Gran Bretanya	Egipte
Suècia	Pakistan
Holanda	Indonèsia
Hong Kong	Turquia

Llocs més estimats per a naixer segons la revista *The Economist*, 1998.

Document 38

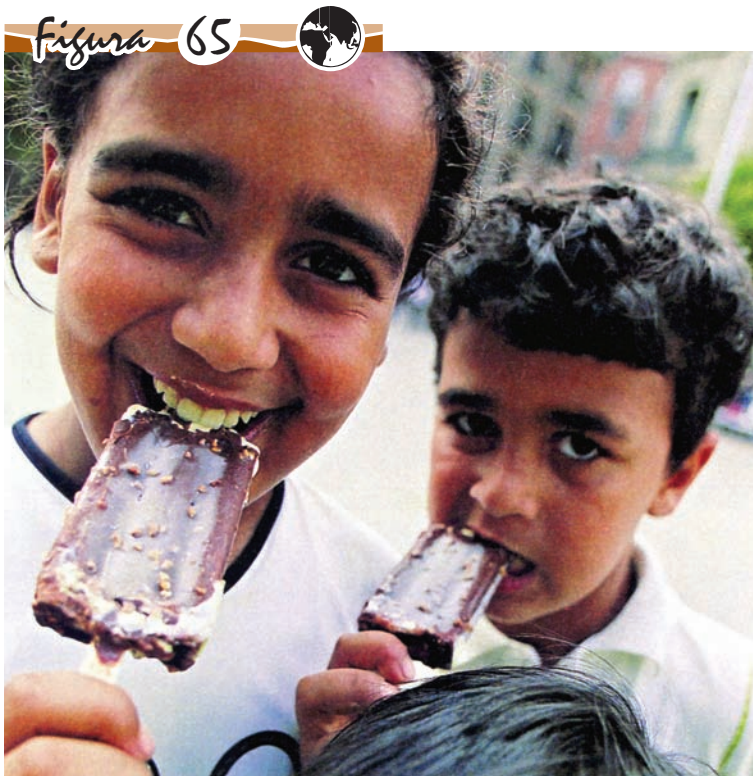


Imant Bousserquel. Algèria

Sóc Imant, tinc 10 anys. Fa un any i mig que vaig vindre d'Algèria. A Algèria no estudien música ni anglés a l'escola. Ni educació física. Ni tenen ordinadors. I al meu país, els xiquets porten una motxilla i una bata per a anar a l'escola. Al meu país, les cases tenen moltes habitacions. Són molt grans. Tenen jardins amb plantes i flors. A la nostra casa d'Orà, hi havia una bresquillera i jo agafava bresquilles. Les cases d'ací, de Barcelona, no són lletges, però les barates són xicotetes.

Mon pare ens conta per què vam venir a Espanya. És perquè havia de fer els papers. A Barcelona hi ha treball.

Quan eixim del col·legi, jugue amb les meues amigues a barbies. Després de sopar, veiem els dibuixos a TV-3. Juguem. Juguem a veure qui riu abans dels tres germans. El que riu està eliminat. Tinc una casset de cançons i balle. Totes les vesprades, venim a la biblioteca de la Santa Creu amb mon pare. Ma mare encara està treballant. Mon pare ja ha acabat. Ací hi ha llibres, jocs i ordinadors.



Algèria:

Taxa de mortalitat infantil entre 1995/2000:
44 per cada 1000 nascuts
Esperança de vida en naixer:
69 anys
Analfabetisme:
22'6 % homes
44'3 % dones
Taxa de fecunditat:
3,8 fills per dona

Espanya:

Taxa de mortalitat infantil 1995/2000:
7 per cada 1000 nascuts
Esperança de vida en naixer:
78 anys
Taxa d'escolarització en l'ensenyament primari:
100% en xiquets i en xiquetes
Taxa de fecunditat 1995/2000:
1,2 fills per dona

Document 39



Thabo David Makhathini

Hola, sóc Thabo, tinc 10 anys i visc a Soweto (República Sud-africana). Sóc el quart de cinc germans. Thabo significa alegria en zulu. Visc a casa de la meua iaia amb cinc dels meus sis oncles i ties amb els seus fills. En total som 21 persones, entre adults i xiquets. Sols una té treball, que és ma mare, que sap llegir la sort en els ossos i pot ajudar la gent amb les seues malalties gràcies als seus coneixements d'herbes i la seua capacitat de comunicar-se amb els nostres avantpassats. És una *sangoma* o curandera. L'altra font d'ingrés és la pensió de la meua iaia. El meu papà també viu amb nosaltres, però fa anys que no treballa.

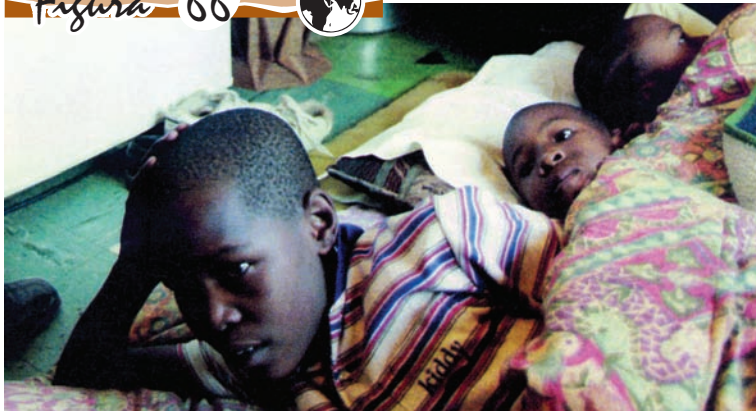
M'agrada anar al col·legi, però més jugar al futbol. Tarde vint minuts a peu fins a la meua escola. Tots rebem els textos de manera gratuïta, però

els quaderns i els bolígrafs els hem de comprar nosaltres. Si ens portem malament, la mestra, la senyora Radebe, ens pega o ens castiga, però no molt. La meua escola és mixta i té dues computadores que ens va donar el govern anglès i una té internet. La usem poc i el col·legi no té línia telefònica. A casa tenim televisió i l'electricitat l'obtenim "penjant-nos" d'una línia que passa prop de casa. En ma casa no hi ha interruptors, perquè no estem connectats legalment a la distribució elèctrica. Sí que tenim aigua, però no un bany com els que es veuen a televisió. Per a llavar-nos, usem l'aigua que ix d'una aixeta d'un costat de la casa i la posem en poals que després usem per a netejar-nos part per part.

61. Què ocorre quan comparem les dades dels tres països? Observa amb deteniment les característiques de la vivenda de Thabo David. Creus que sa casa té les mínimes condicions d'higiene? Què hi faltaria? Creus que són suficients dos sous per a tanta gent? Creus que li resultarà fàcil concentrar-se en els estudis?

R 62. En aquesta activitat, has pogut aprendre que hi ha algunes solucions que necessiten poc pressupost i que millorarien considerablement l'esperança de vida, la mortalitat infantil, etc. Repassa els documents que cregues necessaris de les activitats anteriors i realitza un resum; cal que tingues en compte les qüestions següents: Com és el creixement natural en el món? Quins problemes comporta als països desenvolupats i als països subdesenvolupats? Com es podrien solucionar?

Figura 66



Thabo David Makhathini.

Sudàfrica:

Mortalitat infantil 1995/2000:
59 per cada 1.000 nascuts
Esperança de vida en nàixer:
54'7 anys
Analfabetisme:
14'3 % en homes
i 15'8 % en les dones
Taxa de fecunditat:
3,3 fills per dona